

List izhaja 1. in 15.
vsakega meseca.
Posamezna štev. 3 K
Naročnina mes. 6 K.
Rokopisi se ne vra-
čajo in nefrankirana
pisma se ne spreje-
majo.

VOJNI INVALID

Pošnina pla-
čana v gotovini.

Uredništvo
in upravništvo
v Št. Peterski
vojašnici.

Glasiilo splošne organizacije vojnih invalidov, vdov in sirot za Slovenijo.

Invalid in javnost.

V naši javnosti je danes težko vzbuditi zanimanje za to ali ono vprašanje, ki na ta ali drugi način kričeče. Občinstvo, zapleteno mestoma prav v ogabne dnevne politične boje, je nesposobno za razmotrivanje o onih tihih ranah našega narodnega življa, med katere brez dvoma spadajo tudi vojni invalidi, vdove in sirote.

Naša javnost — in menda nikjer na svetu ni mnogo bolje v tem oziru — je kakor zastrupljena. Izobrazba srca in plemenitost volje sta padli na nizko, zelo nizko točko. Živ dokaz te trditve nam nudijo brezštevili zločini, ki so se v preteči obilici razpasli med našim ljudstvom. Tatvine, uboji, ropi in nasilja raznih vrst okužujejo naše ozračje. Boj za obstanek, ki je do gotove meje samo pozdravljanja vreden znak krepke volje do življenja, je zavzel v današnji človeški družbi take oblike, da je strah vsakogar, kdor opazuje življenje okrog sebe. Vse hlasta po imetju, brez ozira na levo in desno. Na jeziku nosijo razni lažnjivi apostoli vse polno lepih gesel o pravici, demokratičnosti, o socialni pravičnosti, v srcu pa kujejo naklepe, kako bi si na račun slabotnejših priborili čim več ugodnosti in udobnosti. Včeraj je bil revež, pa je govoril o pravici, danes se prikloplje do imetja in jutri že ne pozna več pravice, ampak samo še silo in moč. Ta je ena najznačilnejših potez naše dobe.

V takem razpoloženju je umevno, da se javnost niti dobro ne zaveda, da žive med nami ljudje, ki so bili nekoč nenadoma iztrgani iz svojega dela in pahnjani na bojišče, od koder so se vrnili kot invalidi.

Med vojno je bilo pač čuti marsikje med ljudstvom vzdihovanje: „Kaj bo, kadar začno pohabljeni hoditi domov!“ Marsikatera stara ženica si je otirala solze ginjenosti in usmiljenja, mnogo je bilo žalosti in mnogo bojazni, z druge strani pa spet mnogo obljub. Na bojiščih in pred bližajočimi se spopadi so mestoma znali govoriti poveljniki kakor „da bi rožice sadil“ ter obljubljeni onim, ki morda pridejo pohabljeni iz boja, takorekoč nebesa na zemlji.

Vojna je minila, moški so slekli uniforme in se vrnili na svoje domove. Blagor tistim, ki so prišli zdravi.

Kaj pa invalidi?

Otopeli, utrujeni in izmučeni so se vrnili vsak na svoj dom. Toda joj! Vrnitev je bila žalostna. Pred leti zdrav, brezskrben, priden človek, ki si je lahko pošteno služil svoj kruh — danes revež, prosjak, nadloga vsem, s komur le pride v dotiko.

Preje opisane splošne razmere so občinstvo zamorile tako, da tega pojava niti ne opazi. Vrh tega je tu še invalidski davek, ki je kakor vsak davek sploh, ljudem neprijeten, obenem pa ustvarja v ljudstvu v zvezi z raznimi določbami o prednostih invalidov pri našem občinstvu čisto napačno mnenje, češ, da je za invalide preskrbljeno bolje nego za kateregakoli državljana.

Nočemo trditi, da se ne bi delalo za invalide, obenem pa moramo ugotoviti, da vse dosedanje akcije ne zadoščajo za omiljenje bede invalidov, vdov in sirot, in ne bodo zadoščale vse dotlej, dokler bo stala javnost pri vsaki akciji apatično ob strani.

Pomisliti je treba dvoje:

Biti invalid ni sramotno in ni nikakor zasebna zadeva, ampak zadeva celokupnega naroda.

Sedanji vojni invalidi niso zadnji; kajti vsa znamenja kažejo, da vojna še ni in še dolgo ne bo odpravljena iz sveta. Zato je organizatorično delo sedanje invalidske organizacije i delo v prid bodočim pokoljenjem, ki jih zadene slična usoda.

Invalid je tisti, ki je v vojni dobi vestno vršil svojo dolžnost in je pri tem dobil poškodbo. V kakšni armadi je služil, ne pride v poštev; kajti široki sloji ljudstva niso odgovorni za svoje početje, temveč njihovi vodniki. Zato je pravzaprav zločinsko početje tistih ljudi, ki govorijo invalidom: „Kaj hočete? Saj ste se bili za Avstrijo!“ S tem ustvarjajo ti lahkomišelnosti ali pa — podleži v javnosti mnenje, kakor da so invalidi takorekoč kazni vredna bitja. Toda gospoda, kaj pa vi vsi, ki ste se krivili v frakih pred habsburškim tronom, vi vsi, ki ste ob raznih primernih in neprimernih prilikah vabili „za dom med bojni grom“? Kje ste danes vi vsi, da stopite pred našo javnost in poveste: „Mi smo pošiljali slovenske može in fante na boj, mi, ki so se nam cedile slinice po zaslužnih križcih črnožoltih oblastih, mi smo odgovorni za njihovo gorje!“ Kje ste danes tisti gospodje, ki ste za prijazen smehljaj avstrijskega ministra bili pripravljene prodati ves slovenski narod?

Vidite, gospoda, če bi mi invalidi hoteli biti zlobni napram mnogim, kakor so mnogi napram nam, bi lahko s polno pravico nastopali s takimi vprašanji. Toda, kdor trpi, zna gledati svet z očesom pravice in brez sovraštva. Zato tudi mi nočemo nikogar siliti k odgovoru, ker vemo, da ga nam ne more dati. Vemo, da so bili tudi vsi tisti, ki so nekoč gonili naše ljudi v boj za Avstrijo, žrtve razmer. Eno pa je, kar neodoljivo zahtevamo od teh

ljudi: „Dajte nam mir in ne varajte javnosti, ki je že itak dovolj zbegana!“

Omenili smo, da je naše vprašanje vprašanje celokupnega naroda. Zakaj? Zato, ker je z delavno močjo, ki jo je izgubil vsak posamezni invalid, šla v izgubo ogromna množina celotne delavne sile naroda. Ako računamo, da imamo v Sloveniji 15.000 invalidov, rečemo z drugo besedo, da je približno ena petdesetina vsega prebivalstva — invalid. V tem pa niso vštete vojne vdove, sirote in pa nebroj tistih, pri katerih bodo posledice vojne v zdravstvenem oziru šele nastopile. Ob razmotrivanju teh dejstev je vsakemu mislečemu človeku jasno, koliko delavne sile smo z invalidi izgubili. Pri nas pa, ki smo majhen narod, je neizmerno škoda vsake najmanjše izgube na delavni moči. Zato je dolžnost vsega naroda, vse javnosti, da sodeluje pri reševanju invalidskega vprašanja. Ne gre namreč samo zato, kako invalide preživeti, temveč tudi za to — in to v prvi vrsti — kako jih usposobiti za delo. Kakor hitro je dosledno rešeno drugo vprašanje, tako hitro prvo samo po sebi odpade; kajti kdor ima delo in je sposoben zanj, ta se bo že preživel. Naša javnost naj gleda, da s prijaznim moralnim in gmotnim podpiranjem akcij, ki jih v izboljšanje svojega položaja podvzamejo invalidi, dokaže, da hoče čuvati svoj narodni človeški kapital, da ga hoče imeti takega, ki donaja obresti: to se pravi: delazmožnega.

Poleg tega pa, kakor rečeno, delo sedanje invalidske organizacije, ni samo delo za trenotek, ampak ima trajno vrednost. Še v slučajih, da bi ne bilo nikdar več nobene vojne na svetu — kar je pa danes smešno trditi — s tem še ni rečeno, da izginejo s sveta invalidi. Moderna tehnika in industrija zahtevata danedan obilo žrtev in jih bosta tudi v bodoče. Ako se nam posreči zgraditi trdne temelje za obširno invalidsko organizacijo, ki bo res živ in gibčen organizem, smo s tem izvršili delo, ki utegne postati v svojih socialnih posledicah nedogledne važnosti. Sadov tega dela pa bo deležen ves narod.

Iz vsega tega je razvidno, da dela javnost krivico sebi in nam, ako nas smatra za senco, ki se trenutno pojavi in trenutno izgine. Mi nismo senca, mi smo živi deli naroda, ki smo brez lastne krivde prikrajšani. Ali je torej brezbriznost napram nam umestna?

Še nekaj! Mnogo jih je, ki čujejo o eni ali drugi ugodnosti invalidov — in postanejo nerovni od samega hrepenenja po sličnih dobrotah. Ne glede na to, da je mnogo teh ugodnosti samo iluzornih, samo na papirju, bi vprašali vsakega takega človeka: „Prijatelj, ali si pri

LISTEK.

Ivan Albrecht:

V rezervi.

V rezervi — to je včasih življenje, da bi se človeku možgani zasukali od napetosti. To je življenje kakor prvi ljubavni poljub — in zopet življenje kakor bodljaji žarečih igel — in življenje otopelosti in življenje žarkega, gorkega uživanja, ko nudi vsak najmanjši delec hipa izpremembo in novost! To so trenotki, ko se oddalji smrt in potihne v človeku žival, da da prostora duši, tisti tajni sestavini človeškega bitja, ki ima toliko imen, a vendar nikdar ne odkrije popolnoma svojega obraza...

Bilo je v bližini Bovca. Druga stotnija nekega planinskega polka je prišla iz prednjih bojnih postojank vneko vas na kratek odmor. Utrujeni in razcefrani, umazani in zmršeni so prikoralili vojaki v polzupuščeno selo.

Trije dnevi so bili namenjeni počitku. Trije dnevi — kakor trije izbrani darovi božji, naklonjeni ubogi pari človeški pred smrtjo. Ljudje so se razšli na odkazana mesta, so odložili

orožje in so se lotili svojih zasebnih opravkov. Par krepkih kretenj — in vojna je počivala zaprta v nahrbtniku in v puškini cevi.

Krasno majsko jutro je zbužalo dan. Zagorelo je solnce, trava je blestela v rosi in cvetke so pozdravljale pomlad — vse v taki sploti, kakor da je svet čist in brez greha. Le podrte, požgane in razstreljene hiše so razkazovale pomladi rebra svoje bede. V veličastnem miru je strmela Rombon po belem svetu.

Tedaj so se zganili možje, priletli, bradati možje zagorelih obrazov in razoranih lic. Od drevene roke, ki so v teku časa privadile na miastenje po krvi in po drhtečem mesu človeških teles, so segle po svinčnikih in so se lotile pisanja.

— Draga žena! Predno ti nadalje pišem, ti dam vedeti, da te prav lepo pozdravim. Preljuba moja žena — ti sporočam, da sem še živ in zdrav. In ti dam vedeti, da danes nisem v nevarnosti. —

Potil se je mož, ko je pisal — in bolelo ga je, ker ni mogel spraviti ljubezni svojega srca v besede. A poleg njega je sedel drugi pri enakem opravilu.

— Ljuba Mica! Ti dam na znanje, da sem prejel žalostno novico, da ste pokopali mojo ženo. Preljuba moja sestra! Te prosim, skrbi za Tončka in za Anžka. Ti dam vedeti, da sem tako žalosten, da nič ne vem, kako bo z menoj.

Dolgo je bilo pismo, vendar ni bilo solz v očeh. Le bolečina je bila vsa polna rdečih nit in peg, a obraz top in siv kakor kamen. Dolga vrsta mož, dolga vrsta boleti in nežnih občutij — ljubezni, ki je tako iskrena, da je ni mogoče preliti v besede. To je bilo življenje bridke sladkosti, življenje onemoglih src in dobrote.

Kraj njega se je košatilo trpljenje trenutka, brezimno trpljenje tistih neštetihi mučnikov, ki so zaman čakali — smrti. To so bile postave kakor posušeni, pa zopet napol gnili skeleti — v njih vrstah spet drugi, zabuhli in nabrekli kakor debelo nagačene živali. Oči rdeče, oči brez ognja, oči kakor izsušene saje — trupla, oprta ob puške in ob palice — ukrivljene in zveržene postave, zamolkli, mestoma komaj hropeči in grgljajoči glasovi — tako so se pomikali bolniki v dolgih vrstah semtertja. Šli so peš — kakor splašeni duhovi; na vozeh, na avtomobilih, mrki in brezbrizni — ali pa s

pravljeno dati nogo, roko, ali morda celo obe nogi ali vid za to, da dobiš trafiko kje v kaki zakotni gorski vasi ali pa slabšo nego si jo imel kdaj preje?"

To je dobrotar in prednost invalida. Zraven te pa uživa še drugo: skelečo zavest, da ni in nikdar več ne bo cel človek in da ni sile pod solncem, ki bi to preokrenila.

O teh dveh ugodnostih naj bi razmišljalo naše občinstvo, naj bi tehtalo ceno prve in teže druge — pa bi bilo kmalu v javnosti brez posebnega krika dovolj zanimanja za invalidsko vprašanje.

Invalidi! Ako nočete biti zapostavljeni pri dosegu svojih pravic, čitajte redno „Vojnega Invalida“!

Izguba pravice do pomoči.

Člen 24. začasnega zakona o pomoči invalidom in rodbinam padlih vojakov jemlje pravico do delnih ali pa vseh pravic po tem zakonu takim osebam, ki so se po določbali, ki jih omenjeni člen navaja pregrešile. In sicer jim jemljejo te pravice za gotovo dobo ali pa tudi za trajno.

Na podlagi teh določb je že precej naših ljudi prizadetih, ker so zagrešili to ali ono dejanje, katero zakon prepoveduje. Vzela se jim je delna ali pa vsaka pomoč, ki jim pripada po našem zakonu in ki jo v svojem obupnem položaju neobhodno potrebujejo. Ti ljudje stoji danes popolnoma zavrženi pred javnostjo, brez vsakega upanja v bodočnost in na kako zboljšanje svojega gmotnega stanja. Obupani hodijo od prijatelja do prijatelja, okrog svojih organizacij in različnih oblasti, da bi se jim na kak način prizadeto zopet popravilo. Nekateri so se šele sedaj pričeli zavedati posledic v kakoršne so padli ter svojega obupnega položaja in izkušnja ter kesanje sta jih naučila, biti boljše. Drugi bolj brezbržni in pokvarjeni pa se ne brigajo dosti za odvzete jim pravice, oni obrdžijo svoje slabe lastnosti, ki jih lahko spravijo v še večjo nesrečo. Taki se bodo poglobljali vedno v slabše misli in dejanja, tako da v obupu in potrebi lahko postanejo najslabši ljudje.

Zato pa je popolnoma pogrešeno tako postopanje, da se te ljudi kar kratkomalo zavrže in se jim odreče pomoč. Ali naj se pusti takega človeka še naprej prostega pri njegovi neumni misli ali razvadi. Ne, takega je treba če ne gre drugače prisilno skušati popboljšati.

Seveda je samo ob sebi umevno, da mora za storjeno nepravilnost ali pregrešek dobiti zaslužen kazen. Taka kazen pa bi morala biti čisto drugačna. Ne sme se mu jemati tega, kar je zanj za življenje in obstoj potrebno in ga postavlja v popolno propast. Invalidu, ki ni postal po svoji krivdi nesposoben za svoje prejšnje delo odreka ti pravico do državne pomoči za priučenje kakega drugega poklica, ali pa da se mu odvzame pravica do nadaljnjega zdravljenja njegove hibe, je nesocialno in nečloveško. Za vse druge napake, ki jih zagreši invalid, da se postopa ž njim po navedenem členu se lahko najde primerna kazen, ako pa je delomržež, naj se ga pa prisili do dela. Kratkomalo so to neumestne kazni, ki napravljajo prizadetega človeka še slabšega in ga

lahko popolnoma uničijo in napravijo najslabšega člana človeške družbe.

Poglejmo natančneje pogreške, vsled katerih lahko izgubi prizadeta oseba pravico do delne ali popolne pomoči, ki ji pripada po začasnem invalidskem zakonu.

Ako pomaga kdo komu, da po krivični poti izkuša doseči ali v resnici doseže pomoč v smislu tega zakona. Taka pomoč je zelo težka, ako pomislimo da gre vsaj pri nas na vse strani uradna poizvedba, to je na občine, žandarmerije i. t. d. predno vojne žrtve kako stvar dosežejo.

Za vsako malenkostno podporo se vpelje taka uradna poizvedba, samo na prijateljsko posredovanje se pa ne da nič, kar je tudi prav. Zato je pri nas skoro izključena kaka taka zloraba. Če bi se slučajno vseeno pripetila, se lahko tirja od povzročitelja povračilo škode iz njegove pokojnine ali drugih sredstev, poleg tega pa mu itak ne odide sodnijska kazn, ki je tudi dovolj velika pokora.

**Dalje, osebe, o katerih dožene preiskava, da zlorablajo razne vrste pomoči, ker se vda-
jajo beračenju, pijanstvu, igranju, vlačugarstvu ali podjetjem naperjenim napram državi.**

To so slabe lastnosti, ki so posledica slabe vzgoje, ali pa se tudi lahko reče, da so nekaterim osebam že kar prirojene. Pri mnogih, zlasti mlajših, pa so to direktne posledice vojne. Takih ljudi je precej med vsemi sloji in gotovo tudi med invalidi. Človek je vedno raje k slabemu nagnjen kakor k dobremu. Izvirajo vse te lastnosti največ iz udanosti do pijače, pri invalidih pa še posebej iz njihovega slabega razpoloženja vsled njihove nesreče. Največ je takih, da se ne zavedajo teh slabih lastnosti in mislijo, da niso taki. Njihova slaba volja in omahljivo stališče jih napelje do posameznih takih dejanj za ktera se potem kesajo in delajo trdne sklepe biti boljši, pa se zopet pustijo zapeljati, njihova žilica ne miruje, pa so zopet taki. Na vsak način so to veliki reveži in pomilovanja vredni ljudje.

Zlorabljanje pomoči se izvrši v največ slučajih pri ljudeh, ki so vdani pijači in to nepremišljeno.

Teh ljudi se tudi ne sme smatrati za take nepoštenjake, kakor one, ki zlorablajo namenoma iz goljufije. Pijanec obrne vse za pijačo. Pregovor pravi, da se pijanec takrat spreobrne, ko se v jamo zvrne. In če je že človek notoričen pijanec se mu magari vzame vse, on bo ostal tak kakor je bil.

Takih ljudi je veliko, zato se pri nas v splošnem ne sme smatrati pijancev za take grešnike, da bi bil povod jemati jim pomoč. Ta slaba človeška lastnost bo najbrže še dolgo ostala. Drugače je z berači. Oblasti bi morale skrbeti, da se beraštvo sploh zatre. Za to bi bilo pa treba take ljudi gmotno podpreti. Tega pa nihče noče in nikjer se nočejo najti za to sredstva. Beračijo navadno starci, pohabljeni ljudje, kakoršni so invalidi, ali pa tudi delomržeži. Invalid ne dobi zadosti podpore, ne drugih sredstev, pomagati si ne more pa gre beračit. Država pa mu da še koncesijo za lajno, seveda ne v prosjaške namene, marveč kot črt, zato da plačuje davek od koncesije. Mi si pa predstavljamo človeka, ki hodi z lajno okoli, vedno za berača. Že v navadi je med svetom izraz „berač z lajno“. Lajnar ni obrtnik pač pa navadni berač. Ako se že drugi

faktorji ne brigajo za to, da bi beraštvo sploh odpravili, vsaj glede invalidov bi se moralo ukreniti, da se jih toliko preskrbi, da se bodo kaj priučili in delali, ali pa se jih podpre, da ne bodo beračili. Beračenja vendar niso zaslužili. Ako se jim vsled tega odvzame pravico preskrbe, so pa ravno prisiljeni biti berači. Ako beračijo iz mržnje do dela, naj bi se jih raje prisililo delati.

Igranje je slaba grda razvada in strast, ki pa pri invalidih ne more biti v veliki meri razširjena, ker nimajo denarja. Zato je ta beseda čisto odveč v zakonu. V poštev za kaznjivo dejanje pride le hazardiranje, ki pa se vrši med višjimi in boljšimi gospodi, kakor so pa invalidi. Ako je kateri invalid tako dobro situiran, da lahko kaj takega igra, temu ne bo dosti za invalidske pravice, ako jih je vsled tega izgubil. Pri navadnem igranju za zabavo pa mislimo, da je kdo tudi lahko strasten pa mu naš zakon tega ne more šteti v zlo in ga zato kaznovati. Dalje navaja naš zakon za vzrok vlačugarstvo. Nesporazumljenja v družini, krivde enega ali drugega zakonskega v zvezi z nezadružljivostjo zakona, daje navadno povod takemu življenju. Raznovrstne zapreke dajejo povod za tako življenje. Stvar je navadno tako intimnega značaja, da jo je težko zasledovati in presoditi kdaj se lahko smatra za vlačugarstvo in bi se v velikih slučajih komu delala krivica. Radi različnih navad, običajev in ver v posameznih krajih se tudi tako življenje različno tolmači in obsoja, kljub temu, da drugi državni zakoni tako življenje preganjajo in prepovedujejo, je vseeno še toliko nepravilnih skupnih življenj in takozvanih konkubinatov, da je grdo, ki pa jih ni mogoče preprečiti. Poglejmo samo število nezakonskih otrok po posameznih krajih. Kljub tej napaki pa človek lahko ostane vseeno poštenjak v javnem življenju. Vzemimo takemu invalidu ali vojni vdovi pravice pa bosta kljub temu tako živela lahko pa ima poleg tega še druge posledice.

Kdor deluje proti državi ni vreden da prejema od nje kake pravice ali ugodnosti.

Materijelno zanemarjen z družino vred pa mora biti tisti, ki je nezmožen za delo in zaslužek in odvisen le od pomoči. Država mu ne daje toliko, da bi se pošteno preživljal. Namenoma se skoro ne zgodi, da bi kdo družino zanemarjal. Lahko je mogoče, da kdo družino zanemarja radi sporov med zakonskima. Za take spore pa je težko dobiti pomirljivih sredstev. Kazen po našem zakonu, bi družino spravila še v večjo zanemarjenost in pomanjkanje. Sam sebe zanemarjati je pa slaba človeška napaka, ki se da popraviti ravno z vzgojo takega človeka. Takega invalida je treba spraviti v zavod in ga kaznovati na kaki drugi način, ne pa odreči mu pomoč.

To so vsi vzroki, po katerih se lahko vojne žrtve izključi od delne ali pa od popolne pomoči. Res, da je tudi med našimi ljudmi dosti slabih z grdimi pregreški in napakami in da so trdovratni nepoboljšljivci, ki bi skoro ne zaslužili, da bi se jih respektiralo in še nadalje zanimalo zanje. Naš zakon pa navaja poleg pregreškov tudi take vzroke, ki sploh po drugih državnih zakonikih, ki veljajo za splošnost, niti kaznjivi niso. Najbolj nesocialne pa so posledice in kazni in pa postopanje po katerem se kazen lahko diktira. V Srbiji in Črni gori raz-

komaj še jasno mislijo na dom; na nosilnicah so jih nosili, ta umirajoči zasmeh človeških bitij!

„Daj, ubij me.“ je prosil mladič, še pol otrok. Ni ga bilo človeka, ki bi mu bil odvrnil besedo v tolažbo. Tudi on sam je strmел motno predse in menda sploh ni vedel, da govori. — Ali bolečina je bila zapisana na obrazu kakor velika, gnusna krinka.

„Bog se usmili.“ je stokal nekdo. Bil je star in že znatno siv. Drugi so stokali, kašljali, bljuvali, hrecali in kričali. Mestoma je zadržala granata po zraku, šrapnel se je razpočil v višini — in telesa so se prihulila, a misli so prošle smrti. Enemu in drugemu se je izpolnila želja. Zgrudil se je na tla in je v lastni krvi opral svojo bolečino...

Vendar — mladost, ta je živela po svoje in ni mislila na včeraj in ne na jutrišnji dan. To so bili ljudje trenutka, deca uživanja in naslade. Bili so med njimi taki, ki še niso nikdar poznali doma in ne misli nanj. Deca velikih mest, izgubljeni in prisiljeni, ki jim je bila vojna dobrodošla pajdašica za svobodno divjanje strasti. Iskali so vina in žganja in žensk.

Razkropili so se med peščico prebivalstva, ki ob izbruhu vojne ni hotelo ostaviti svojih domov. Plahi in zbegani so jih sprejemali ljudje in so v beraštvu delili ž njimi najboljše, kar so premogli po svojih domovih. In v obupu in v strahu jim niso branili niti najsvetejšega — svojih žen in deklet. Sredi umiranja se je pasla strast in zabloda, smeh je zvenel sredi joka in zmeda je kraljevala vsepovsod. Ženske niso iskale zavetja pri postaranih dedih in ne v mislih na može in na ženine, ki trpe in umirajo bogvekje. Divjanje je podžigalo strast, obup jo je netil, bližina smrti in — glad; glad opoldne, glad zvečer in glad vso dolgo noč. Ogenj, ki je gorel v dekliskih očeh, je klical nemo:

„Kruha — kruha — kruha!“

Šel je mimo človek, poln blata in krvi in živih drobtin — in je pokazal štruco izpod preluknjane plašča:

Dekle je seglo in je razkrilo brez upora svoja nedrija in vse svoje čare — do poslednje tajnosti telesa. Ko pa je bilo končano, se je zagrizlo v kruh in solze so lile na zaprašeno skorjo. — — —

Pod strmo, skalnato rebrijo je stala ponosna kmetiška hiša, primeroma dobro krita pred sovražnimi izstrelki in torej skoro docela izven nevarnosti. Tam in v obližju so bila nastanjena razna poveljstva, majhna bolnica in častniki. Kraj hiše je šotorila stotnijska elita: kuharji, ordonanci, sluge in enoletni prostovoljci. Med zadnjimi so bili zbrani doktorji prava, profesorji in akademiki vseh strok. Mrki in uporni so ždeli po tesnih šotorih in so kleli sebe in svet. Niso se mogli uživati v trenutni položaj, zato so bili nerodni in nebogljeni ter venomer polni nadlog. Majhna družba je bila zbrana pri taroku, drugod so se udajali hazardni igri, a tretji so čepeli pri vinu in žganju — kakor da je to najvišja zahteva njihovega življenja. Takozvani boljši ljudje so se bratili ž njimi: pisarji in krojači, telefonisti in podobno

„Sploh — vse na svetu je utopija! Še celo življenska zavest je le izraz neznane domišljije.“ je zaključil vinsko debato enoletnik Strmin, mlad doktor prava — človek zanikavanja in obupa.

Telefonist Linar je ponudil govorečemu cigareto.

pravljajo in odločujejo o teh zadevah invalidska sodišča, ki poslujejo pri vsaki okrožni zaščiti invalidov, pri nas pa oddelek za socialno politiko pokrajinske uprave. Pri nas toraj lahko odločuje, kar posamezni uradnik.

Prizadetemu se lahko odvzame delna ali popolna pravica preskrbe, za določeno dobo ali pa tudi za vedno.

Lahko pa se odda take osebe tudi v zavode, ali jih preskrbi kako drugače, njih siromašnim rodbinam pa se dodeli pomoč, odvzeta dotičnemu rodbinskemu članu. Da se take ljudi spravi v zavod, daje njih rodbinam pomoč itd. je pravilno. Ni pa pravilno, da se jemlje človeku njegove že itak pičle pravice, ki jih je s svojo krvjo zaslužil, kot nesrečna žrtev svetovne vojne. Naj si bo tudi drugače slab človek, je kot invalid, vdova ali sirota vreden usmiljenja in sočutja. Njegove pravice že itak niso velike, če pa se mu še te odvzame je isto kakor da se ga napravi izmeček iz človeške družbe in da ne more postati nikdar več človek in vredno bitje tega imena. Dotični naj bo velik invalid, kako se more kdaj sam brez vsake državne pomoči povzpeti do kakega zasluzka in poštenega življenja. On mora biti uničen za vedno. Na ta način bo vedno več propalic in siromakov.

Vse to kar smo sedaj obravnavali, je kričeč vzrok, ki vpije po nujnosti novega bolj socialnega invalidskega zakona.

Ali je naša organizacija potrebna?

Organizatorično delo med nami je silno težavno in zahteva od vsakega delavnega člana mnogo žrtev in samozatajevanja. Medtem ko imajo člani raznih drugih stanovskih ali strokovnih organizacij mnogo skupnega, smo mi zmetani skupaj kakor pisane krpe, ki druga kriči proti drugi. Ako pogledamo na primer strokovne delavske organizacije, vidimo, da so tam organizacijski temelji mnogo ugodnejši nego pri nas. Izobrazba posameznih članov je povprečno enaka, stan isti, interes potemtakem tudi isti. Vrh tega je tam smisel za organizacijo že takorekoč — deden. Sin sprejme smisel za organizacijo že od očeta, kakor prejme kmetski sin od očeta posestvo. Zato mu je organizacija nekaj svetega, mu je dom, v katerega je zahajal že oče, v katerega bo zahajal sin in vnuk in vse nadalje, za rodod rod. Pri takih razmerah in ob takih pogojih je umevno, da je treba le malo zmožnosti in nekoliko dobre volje, pa je uspeh zagotovljen.

Kako pa je pri nas?

Naša organizacija družni v svojem okrilju najrazličnejše stanove. Ves naš družabni ustroj pa je tak, da žive posamezni stanovni mnogokrat v hudem nasprotju, ki je že podobno boju. Poleg tega je izobrazba naših članov zelo različna. Enemu mogoče niti ni bila dana prilika, da bi se bil naučil pošteno pisati in brati, medtem ko se je drugi ob ugodnejših razmerah preril do najvišje izobrazbe, ki jo nudi najpopolnejša šola. Da tedaj prvi pogosto ne more razumeti drugega, je navadno. Iz takih in podobnih razmer rastejo potem nasprotstva, ki jih je mestoma prav težko premostiti. Vsa ta nasprotstva bi morala izgladiti organizacijska

zavednost članov. Te zavednosti pa največkrat ni. Zakaj ne?

Kakor smo omenili uvodoma, je zlasti pri delavskih organizacijah smisel zanje že takorekoč deden. Odkod naj se pa vzame pri nas, ko nas je šele nesreča napravila sorodne in nas nekako po sili združila? To je tista glavna zavora, ki nam zadržuje razvoj in nas kakor močan utež vleče navzdol. Pred vojno je morda komaj desetina naših članov bila organizirana tu ali tam, ostalih devet desetih pa ni imelo nobenega pojma o kaki organizaciji. Zato ni mogoče pričakovati in ne zahtevati, da bi vsi ti zdaj naenkrat po kakem čudežnem navdihnjenju prejeli zavednost in spoznali važnost in nujno potrebo organizacije. Treba bo mnogo dela in mnogo prepričevanja, predvsem pa zelo mnogo potrpljenja, preden bo to doseženo.

Poleg tega moramo uvaževati pri nas še eno težkočo: nam v sedanji obliki manjka naraščaja in podlag, ki nas družijo, je negativnega značaja, to se pravi: organizirali smo se zato, ker nam nekaj manjka, česar ne moremo potom nobene organizacije nikdar več doseči: zdravja!

Glede naraščaja bi v slučaju potrebe kmalu bili lahko na boljšem na ta način, da bi sprejeli v svoje vrste tudi civilne invalide. Za enkrat pa se nam zdi, da naša organizacija ni še toliko razvita in ne tako izpopolnjena, da bi mogla storiti ta korak. Vendar je to vprašanje druge vrste, ki izgubi svojo važnost takoj v tistem trenutku, ko smo našli odgovor nanj.

Vse drugače je z drugo točko! Naj mi razširimo organizacijo ne vem kako daleč, tega ne zabrišemo nikoli, da je to organizacija invalidov. To je tista okoliščina, ki je pri nas najhujša ovira vsega dela. Če se nam posreči premagati to oviro, smo storili veliko delo, ki bo v doglednem času gotovo rodilo lepe sadove.

Da ni to le mnenje posameznika, temveč želja, ki živi bolj ali manj jasno v vseh naših članih, nam dokazuje sledeči slučaj:

Pred nekaj dnevi se je oglašil v pisarni centralnega odbora v Ljubljani invalid, ki je izjavil sledeče:

„Do novega leta bom še plačeval članarino, potem pa ne več.“

Na vprašanje, zakaj ne, je odvrnil:

„Saj nimam nič od tega!“

Z drugo besedo pomeni ta trditev kratko: organizacija ni potrebna.

V nadaljnjem razgovoru se je pokazalo, da je omenjenemu invalidu znižala nadpregledna komisija invaliditeto od 60% na 25%. Pokazalo pa se je tudi, da bi se ne bilo zgodilo, ako bi bil omenjeni res živ član svoje organizacije, ako bi vestno zasledoval njeno gibanje in pazljivo prebiral njeno glasilo. Če bi bil to storil, bi bil lahko vedel, da ima vsak invalid, ki misli, da se mu je pri nadpregledu zgodila krivica, pravico do takojšnje pritožbe, ki jo po svojih najboljših močeh podpira in utemeljuje zastopnik naše organizacije, ki je navzoč pri vsakem nadpregledu. Poleg tega bi lahko vedel ta invalid še marsikaj, predvsem pa to, da se mu lahko pri morebitnem novem nadpregledu zgodi kaj sličnega in mu komisija črta še tistih 25%, ako se organizacija ne zavzame zanj. Kaj pa pomeni biti borec in prestajati mnogotere vojaške

štrapace, pa biti zraven bolan, to ve le tisti, ki je kaj sličnega skusil.

Že ta okoliščina sama bi zadostovala za to, da lahko trdimo, da je organizacija potrebna. Toda razen tega je še nešteto drugih dejstev, ki nas naravnost silijo v organizacijo. Država je gmotno preobremenjena in bi se nas rada čim ceneje iznebila. Javnosti smo sploh neljub pojav. Zato moramo biti močni, združeni, ako hočemo sploh priti do besede in do svojih pravic.

Tukaj ima naša organizacija najširše polje in tu je najbolj potrebna. Ona si mora nadeti in izvršiti veliko delo: osamosvojiti mora svoje člane, da ne bodo več odvisni od tuje milosti. Iz pohablencev mora ustvariti močne ljudi. Voljo do življenja, ki jo je več ali manj izgubil vsak invalid, mora v nas obnoviti in ojačiti. Zato nam je organizacija tako potrebna kakor vsakdanji kruh.

Pomislimo in pogledimo malo nazaj, kako se je godilo invalidom, ki so izšli iz prejšnjih vojen! Mož je dobil lajno, pa hajdi s trebuhom za kruhom. Bil je navezan na tujo milost, obsojen v večno romanje, dostikrat kljub vsej svoji bolehnosti izpostavljen vsem vremenskim neprilikom, enkrat za vselej oropan možnosti, da si postavi svoj dom. Kamor je prišel, so godrnjali ljudje nad njim, otroci pa brili norce iz njega. Tak je bil invalid nekdanj — in tak bo postal danes, ako ne bo močan, združen s tovariši v eno samo jako silo. Kakor hitro se mi razkropimo, tako hitro bodo „zmrznil“ vse naše pravice. Zdaj jih ni dosti, potem jih ne bi bilo nič. Ostala bi nam le lajna in romanje po svetu.

Organizacija je zmožna to preprečiti in bo tem zmožnejša, čim številnejša bo. Poleg tega pa more organizacija pri zadostni delavnosti svojih članov v doglednem času tudi neposredno sama začeti delati za blagor posameznih invalidov. Tega sicer ne bo dosegla s krikom in ne z zabavljanjem, pač pa z delom. Iz negativnih moramo postati — pozitivni! Poskrbeti moramo za tak način delovanja in udejstvovanja v javnosti, da nas bo javnost morala priznati in da nam bo to udejstvovanje donajalo tudi gmotnih koristi. Kakor hitro smo to dosegli, kakor hitro smo storili uspešen začetek v to smer, smo stopili na novo pot, po kateri pojdejo gotovo drage volje za nami tudi vsi tisti invalidi, ki danes še gledajo organizacijo kot nekaj brezpotrebne — ali pa kot člani organizacije ne vedo povedati drugo nego to, da smo berači. Če smo, smo brez lastne krivde; ker pa hočemo delati, lahko upamo, da razmere v tem pogledu predrugačimo. Možnosti je nešteto. Treba se je le lotiti ene ali druge; uspešno delati pa je mogoče le tedaj, kadar vemo, da smo vsi kakor eden.

Vse to naj bi premislili tisti invalidi, ki hočejo, da bi organizacija v kratki dobi svojega obstoja napravila čudeže. Uvideli bodo, kako važna je za nas vse organizacija in kako krvavo nam je potrebna!

Invalidski dom v Rogaški Slatini.

V teku zadnjih mesecev se je že večkrat govorilo in čulo o nekem še negotovem sklepu, da se misli invalidski dom v zdravilišču Rogaš-

„Mislim, da vendar ni vse prav tako,“ je poskušal z ugovorom.

Profesor Stenkovič je imel baš opravka s šivanjem. V neprijetni legi so se mu razparale blače — in ker je bil šele komaj dva meseca na bojišču, se mu je zdel ta nedostatek neprijeten in nespodoben.

„Mislim, da zavisi vse od živcev,“ je segel vmes, ne da bi odmaknil oči od svojega dela.

Geodet Zakrajnik je pogladil svoj enoletniški trak in je skomizgnil z rameni. Bil je najstarejši bojevnik v družbi in je ljubil konjak in rum.

„Tako modrovanje! Resnica je tam, kjer je užitek!“

V tem je prijel steklenico in si je privoščil nekaj požirkov. — Govor je zastal in v šotoru je zavladala tišina. Solnčna svetloba je skušala pronikniti skozi platno in raznovrstni podzemski drobiž je silil na površje. Tedaj se je spomnil telefonist in vsi trije enoletniki, da pravzaprav tako modrovanje res nima pomena. Zato so se lotili z veliko resnobo pijače in cigaret. Dim se je vil v prijetnih oblačkih in je risal vse mogoče podobe po zraku. Domišljija

je vzkipevala in jih je izpopolnjevala do bolestne natančnosti. Nenadoma je ugledal eden in drugi v vijoletnih konturah znan obraz — ljuba postava je stopila predenj tako vabljivo in zapeljivo, da je razločno čul njeno govorico in njen smeh. Zagledal se je vanjo in se je brez besed razgovoril z njo. Vse ji je razkril, kar je počivalo v srcu tihega in najtišjega, skrivnosti bolečin in hrepenenja...

„Blaznost,“ se je oglašil slednjič doktor Strmin in se je hotel razgledati okrog sebe. Toda — kakor se je okrenil, je zadel z glavo ob streho in steno šotora, tako da se je zamajal tabor in so vsi ostali prijeli za puške — stebrovje, da se ne bi zgrudila prijetna domačija nanje.

„Brezumje — to je najvišja modrost in umetnost na svetu,“ je menil profesor Stenkovič.

„In ženska!“

Linar je izrekel in je tlesknil z jezikom.

Nekaj je zasekalo mednje. Doktor Strmin je namršil obrvi in njegov blede obraz so razrezale gube jedkega zaničevanja, da je bil podoban malce ponesrečeno kopirani opici. Ali

kakor je padla beseda, je bil jez odprt in slika je vrela za sliko: bujne grudi, lasje kakor valjujoča svila, vroča in strastna je stala ženska v njihovi sredi.

„Tod je deklet, hej — pravijo,“ je zamežiknil geodet polteno in je pil.

Strminu so vztrepetale mišice na obrazu. Pod oči sta legli dve višnjevi kačici.

„Igrajmo!“

„Kaj,“ se je oglašil Zakrajnik.

„Tarok — ali karkoli že,“ je odvrnil doktor s stisnjenim glasom.

„Saj tako ni nič, ko imaš ti službo,“ je menil Stenkovič proti Strminu. „Vsak hip te lahko pokličejo — potem imamo z igro samo nevoljo.“

Dokončal je šivanje in je skrbno spravil šivanko in nit.

„Je res,“ je menil geodet in je z dolgim požirkom potrdil izgovorjeno.

„Glavno je, da mine čas,“ je vrgel doktor rezko.

Linar je prikimal in je postregel s cigaretami.

ška Slatina opustiti. Ko je invalidska javnost zaznala za to namero, je takoj odločno protestirala proti temu in poslala na ministrstvo za socialno politiko tozadevne resolucije posameznih poverjeništev in podružnic naše splošne organizacije. Te resolucije so res vprašanje opustitve invalidskega doma v Rogaški Slatini nekoliko odložile in smo bili uverjeni, da se je to vprašanje sploh odložilo. Zadnji čas pa smo zopet zaznali, da je dospel od ministrstva definitiven ukaz, da se invalidski dom v Rogaški Slatini likvidira in popolnoma opusti. Ne bomo vpraševali, kdo je dal povod za to, saj danes je itak vedno najlažji in najkrajši odgovor pri vsaki taki priliki, „iz budgetnih vzrokov“. Faktum je toraj, da invalidskega doma v Rogaški Slatini v kratkem ne bomo imeli več. Ali bomo dobili zanj nadomestek je pa še vprašanje. Najbrž ne. Premislimo pa, kakega pomena je za nas ta invalidski dom? Kar bo vsakemu znano, je Rogaška Slatina znamenito zdravilišče s svojimi znanimi vreli. V času vojske se je tamkaj zdravilo veliko število vojaštva in oficirjev, ki so potrebovali tamkajšnjih toplic. Po vojni je ostalo mnogo invalidov, ki potrebujejo takega zdravljenja. Zato so naše oblasti uvidele potrebo ustanoviti v Rogaški Slatini invalidski dom, kjer se taki bolniki lahko najceneje zdravijo v lastni državni oskrbi. Sicer to invalidsko zdravilišče res ni veliko, je pa za invalida zelo velikega zdravstvenega pomena. Država je vendar dolžna dati osebam, ki so si vsled vojne nakopale bolezen v njeni službi, najmodernejša razpoložljiva sredstva za zdravljenje. Ali naj jih pusti zato, da se bo prištedilo ono, kar se je drugje po nepotrebnem razmetalo, raje umirati. Ako ima pravico bogatin in verižnik, da se šopiri po zdraviliščih in letoviščih po razkošnih sobah, pa še v največ slučajih brez potrebe, zakaj bi se ne pustilo ubogemu nesrečnežu, vojnemu invalidu malega skromnega kotička za njegovo prepotrebno zdravljenje.

Ne zahtevamo, da bi se v tamkajšnjem invalidskem domu, držali ljudje, ki ne spadajo notri, ki spadajo mogoče v kaki drugi invalidski dom ali celo domov, imamo pa med našimi vrstami dosti takih, ki takega zdravljenja, kakor ga nudi zdravilišče Rogaška Slatina nujno potrebujejo. Vse te reveže naj se usliši in pokliče skupaj pa invalidskega doma ne bo treba zapreti. Ko invalidskega doma tam ne bo, in bo eden ali drugi izmed teh bolnikov invalidov zaprosil za sprejem v zdravilišče, se ga bo odvrnilo češ, da ni prostora, ker to smo prepričani, da država mu ne bo plačala zdravljenje v udobnem hotelu, ker ne bo nobenega kredita.

Ob odhodu slepcev iz Ljubljane.

Med vsemi, ki jim je vojna vzela zdravje, so najhuje prizadeti oni, ki so izgubili luč oči. Ne videti svojih, življenja kraj sebe, solnca, lepote prirode, biti obsojen v temo, v večno temo, brez najmanjše nade na rešitev, to je pač najhujši udarec, ki more človeka doleteti!

Umevno je, da so slepi v splošnem deležni tudi najiskrenejšega sočustvovanja. Da se jim omili njihov grozni položaj, jim je treba nuditi v vsakem oziru čim največ udobnosti.

Zavod za slepce je bil doslej v Ljubljani v nekdanji hiralnici, ki je bila last Kranjske hra-

nilnice. Krasna moderna stavba je bila urejena in opremljena tako, da je bilo slepim res postreženo na tak način in v taki meri, kakor to zahteva njihov položaj. Sobe so bile zračne, prostorne, uredba brezhibna, z eno besedo: stavba je bila kakor nalašč primerna za omenjeni zavod.

Zdaj se nastani v tem poslopju porodnišnica deželne bolnice in slepci so morali ven.

Novi dom so našli v poslopju bivše lesne industrijske šole v Kočevju. Ako bo njihov novi dom v svakem oziru popolno nadomestilo za dosedanega, je vprašanje. Prostori so manjši in vladala bo bržkone tesnoba. Poleg tega so slepci odrezani od središča. Pri vsaki prošnji so navezani na korespondenco, ki je zlasti pri njih otežkočena in brez ozira nato v uspehu navadno daleč zaostaja za besedo. Enako je z zdravniško oskrbo. Nočemo sicer trditi, da je slepci v Kočevju ne bodo imeli, dvomimo pa, da bi jo mogli imeti v taki meri kakor so jo lahko imeli v Ljubljani.

Na podoben način so prikrajšani glede razvedrila. Človek, ki pogreša najvažnejšega čuta — vida —, mora imeti čim največ razvedrila, ker mora sicer nujno zapasti v mrkost in otožnost, ki mu še bolj zagrenjuje že itak trpko življenje. V Ljubljani je bilo slepim na razpolago nešteto prilike za razvedrilo in zabavo: koncerti, predavanja in sploh razne zabavne prireditve. Vsega tega — vsaj v toliki meri — v Kočevju slepi invalidi najbrže ne bodo imeli. In to, ravno to je zanje velika izguba, ki jo bodo težko preboleli!

Tudi glede učnih prilik ne vemo, kako bo. Nočemo sicer kakorkoli pavšalno zabavljati, vendar bi si skoro dovolili pripombo, da Kočevje ne more biti nadomestilo za — Ljubljano.

Bodisi kakorkoli. Nam se ne zdi umestno tirati te reveže iz kraja v kraj, zlasti ne iz boljšega na slabše. Tisti, ki povzročajo, in tisti, ki to odredajo, pač niso nikdar okusili deleža bednih. Ali ne bi bilo umestno, ali ne bi celo bila njihova naloga, da se skušajo uživet v položaj bednega in potem ob sodelovanju čustev, ne samo na podlagi hladnih računov izdajati ukrepe!

Bodisi kakorkoli! Vam, tovariši, kličemo. Kamorkoli greste, kjerkoli ste, vedite, da je z vami naša ljubezen! Številni tisoči vojnih žrtev se čutijo eno z vami, nedeljeni v žilosti in radosti! Naj vam ta zavest lajša samotne ure vašega življenja!

Ortopedija in protezna tehnika v Italiji.

(Referat študijskega potovanja po italijanskih zavodih).

Dr. Fran Minař, asistent kirurģičnega oddelka splošne bolnice, Ljubljana.

Invalidski oddelek poverjeništvu za socialno skrbstvo v Ljubljani mi je poveril častno in hvaležno nalogo, da organiziram kirurģično ortopedično bolnico v Ljubljani, ki naj bi služila v prvi vrsti vojnim invalidom in da preuredim na podlagi skušenj v drugih proteznih in ortopedičnih delavnicah v tujini tukajšnjo državno protezno delavnico.

To nalogo sem sprejel z velikim veseljem, ker se mi je odprlo popolnoma novo polje ki-

rurģičnega delovanja, ki je pri nas v Jugoslaviji tako malo zastopano. Z idejo organizirati strokovnjaško kirurģično ortopedično bolnico, opremljeno z vsemi modernimi pripomočki bode precej pomagano 15.000 vojnim invalidom v Sloveniji in mnogoštevilnim otrokom s prirojeno pohljenostjo, ki radi pomanjkanja prostorov in drugih primernih naprav, dosedaj niso imeli prilike se zdraviti in učiti po možnosti v kakem obrtu, ki je njih stanju primeren.

Tekom vojske sem imel priliko pregledati najboljši zavod te vrste v stari monarhiji, t. j. invalidski zavod prof. dr. Spitzya na Dunaju.

Iz ortopedične literature sem poznal precej nemško ortopedično šolo in imel tudi priliko izvrševati mnogoštevilne ortopedične operacije po nemških metodah na kirurģičnem oddelku javne bolnice v Ljubljani pod vodstvom mojega šefa primarija dr. J. Stojca, učenca enega najuglednejših nemških ortopedov profesorja Hoffe iz Berlina. Svetovna vojna in njene posledice so povzročile, da je pridobila ortopedična kirurgija mnogo več važnosti in mnogi kirurģi so se pričeli zanimati prav posebno za to vrsto kirurgije.

V dobi šestih let, med in po svetovni vojski, sta delovali v kirurgiji dve struji popolnoma ločeno, ena v centralnih, druga v zavezniških državah; to ločeno delovanje je sicer povzročilo na eni strani mnogo dobrega, na drugi strani pa so se pojavili vsled neskupnega delovanja mnogi nedostatki.

Na eni strani so skupno delovali kirurģi v centralnih državah — Nemčiji in stari avstrijski monarhiji, na drugi strani pa izvršni ortopedi-kirurģi zavezniških držav, posebno Amerike, Italije in Angleške; Francija se je v tem oziru zakasnila in je šele kasneje sledila zavezniškim državam.

Vojska je preprečila vse skupno in enotno delovanje na kongresih in v strokovnem časopisju. Ob razpadu bivše monarhije in ob zaključku svetovne vojske so se pojavila tale akutna vprašanja:

- a) rešenje invalidskega vprašanja;
- b) zdravljenje posledic vojske;
- c) nadomestitev pohljenih organov.

Reševanje prvega vprašanja ne spada v mojo stroko, ker je socialno političnega značaja. Drugi dve vprašanji pa, ki sta ogromnega praktičnega pomena, sem izvolil za predmet svojega študija.

Kdor je zasledoval ortopedično kirurģično literaturo zadnjih dveh let, je opazil, da se je delovalo pridno na obeh straneh, tako v centralnih kakor v zavezniških državah. Ravno vsled tega so prišli v nekaterih panogah te stroke na višek v zavezniških, v drugih zopet v centralnih državah in to ne samo v čisto kirurģični stroki, marveč tudi v proteznih nadomestilih. Prav tako kakor poudarjam napredek kljub separatnem delovanju, moram tudi omeniti, da se je pojavil na obeh straneh v nekaterih točkah zaostanek. Vendar je ta zaostanek v splošnem znanstvu precej brez pomena, ker so čisto napredovali v centralnih državah ravno v tistih točkah, v katerih so se v zavezniških zakasnilo in obratno.

Če pregledamo delovanje različnih narodnosti, opazujemo sledeča ortopedična vprašanja, ki se tičejo vojnih pohljenecv.

Operativna mobilizacija vojnih ankiloz s transplatacijo proste fascije, zastopane pri Ita-

„Takole skrbe za človeka dekleta,“ je pripomnil z veliko samozavestjo.

V dalji so grmeli topovi in od časa do časa je zabučalo, da se je stresla razjarjena zemlja. Iz višine je bilo čuti brnenje aeroplanov in tupatam so zapele strojne puške v zračnem boju. Dan se je nagibal na pozno popoldne in v dolino je legala megla.

„Bereitschaft,“ je zaklical nekdo iz hiše, kjer so prebivali častniki.

„Za vruga,“ se je zganil Strmin in je zlezel po možnosti urno iz šotora.

„Bo menda skrajšan naš počitek,“ je menil Linar nekam plaho.

„Je itak vseeno! Kdor pogine danes, mu ni treba tega storiti jutri,“ je pogledal Zakrajnik iz šotora.

„Čuden človek, ta doktor,“ je pripomnil telefonist.

Stenkovič je skomizgnil z rameni:

„Pač živci!“

„A, vruga! Babe, babe — pa ne živci,“ se zasmeljal geodet in je prekrizal nogi po mohamedanskem načinu. Linar je odprl usta in tudi profesor se je okrenil pozorno.

„V Bovcu je imel svoj čas dekle. Ko smo bili na Raveljniku, mi je vedno razkazoval kraje svojih spominov.“

„Neverjetno,“ se je čudil Linar.

„Ah, v tem človeku je sentimentalnosti na metre in vatre,“ je zamahnil geodet z roko.

„Pravzaprav zanimivo,“ se je navdušil Stenkovič.

„Prekleta zanimivost taka,“ je branil Zakrajnik z grohotom.

„Vendar! Pogledati mu v dušo in zdraviti,“ je silil profesor svoje.

„Boš zdravil — vruga, ko je pa dekle vlačuga!“

Geodet je segel po pijači in je pokimal z glavo:

„No, zdravi — če znaš!“

Stenkovič je zamrmral in je nestrpno stikal s palcem in kazalcem desnice po bradi.

„Stvar ni tako enostavna. —“

„Ah, beži,“ je oporekal geodet z nasmeškom. „Govoriš kakor doma v svojem kabinetu! Stvar je kakor na dlani: Vojna je prišla, pe-strost, razburjenje, novost in negotovost! To so vse reči, ki silijo žensko k radodarnosti. Ra-

dodarnost kažejo v ljubezni; ljubezni pa išče človek, kadar nosi uniformo. — Saj veš sam, kako in kaj! Počasi preide zmota v navado in potem v potrebo...“

„Kod pa hodi deklina?“ je hotel utešiti Linar radovednost. Tedaj se je vrnil Strmin in Zakrajnik je odgovoril samo z nemo kretnjo, da ne ve.

„Major Schütz nabira po rezervi ljudi, ki se javijo prostovoljno za nek napad v bovški kotlini.“

„In —“ so hoteli zvedeti vsi trije hkratu.

„Javil sem se,“ je pojasnil doktor kratko in je odložil pas z municijo.

„Ti,“ se je čudil Stenkovič.

Zakrajnik je udaril z roko po kolenu:

„To je bedasto!“

„Bah —“ je odrezal Strmin. „Dajmo za slovo! Tarok!“

„Kdor prvi srečno igra pagata, mu jaz preskrbim dobitke,“ je ponudil Linar.

„Kaj vrednega?“ je vprašal geodet.

„Izvrstno!“

„Velja,“ je potrdil doktor z nasmeškom.

lijanih po prof. Putti-ju v Bolonji, prof. Leriche-ju v Lyonu pri Francozih in pri prof. Payer-ju pri Nemcih.

Druga točka je takozvana kinematizacija krnov, predlagana že pred vojsko po tal. zdravniku Vanghetti-ju in spopolnjena po prof. Putti-ju, pri Nemcih pa zastopana po prof. Sauerbrucku, ki je izdelal na podlagi Vanghettijeve ideje malo drugačno metodo kinematizacije krnov za protezo. To vrsto kinematizacije bom pojasnil v posebnem odstavku tega referata.

Tretja točka, ki je ogromnega pomena, je takozvana Stoffeljeva operacija pri spastičnih paralizah vseh vrst. Ta operacija ima namen nadomestiti nevarno operacijo po Försterju, poskušano v različnih slučajih te vrste paralize.

V pošteb bi prišla nadalje Spitzzyjeva operacija anastomoze živcev pri sličnih slučajih.

Ne bil bi dosleden če ne bi omenil tudi ameriške operacije spondilit po d'Albee-ju.

Vojska in po njej povzročeno velikansko število vojnih invalidov je povzročila, da so obrnili ugledni kirurgi pozornost na nadomestilo organov s primernimi protezami in da se je racionalno in logično organiziralo proizvodnje protez v velikih proteznih državnih delavnicah pod vodstvom strokovnjakov in kirurgov ortopedov.

Vobče lahko rečem, da je nemška tehnika prav posebno napredovala v proizvodnji protez za zgornje ude, dočim je precej zaostala v protezah za spodnje ude, ki so navidezno najbolj potrebne. V zavezniških državah je bilo zopet obratno — zgornja proteza ni tako izvrstna kakor nemška, izvzemši zelo umetno in komplicirano protezo, sestavljeno po Carnes-u. Spodnja proteza zavezniških držav pa je prekosila v vsakem oziru nemško.

Dva vzroka sta, ki sta me nagnila, da sem izbral eno izmed zavezniških držav za sedež svojih ortopedičnih študij in sicer napredek zavezniških kirurgov ortopedov v zdravljenju vojnih invalidov potom operacij, posebno v mobilizaciji ankiloz, dalje kinematizacija krnov in v glavnem racionalna in precizna produkcija lahkih protez za spodnje ude.

Vzrok, da sem izbral izmed aliiranih držav Italijo in ne Ameriko, ki bi mi dala v svojih 20 ortopedičnih bolnišnicah najboljše priliko, da proučim natančno vse moderne metode in instalacije ter mnogoštevilne moderne protezne delavnice, so tehnične težkoče.

Italija je izmed evropskih aliiranih držav prva, ki ima moderno inštalirane in specialne ortopedične zavode ter protezne delavnice, ki odgovarjajo modernim zahtevam. Francoska in Angleška nimata dosedaj čistih ortopedičnih zavodov izvzemši zavod prof. Calot-a v Bercku, ki se pravzaprav bavi samo z otroško in tuberkulozno ortopedijo. Prof. Nové-Josserand v Lyonu in Ombraidanne v Parizu organizirata ravno slične ortopedične zavode, ki pa dosedaj še niso končani. Angleška ortopedija je zvezana s splošno kirurgijo.

Italija ima pet ortopedičnih klinik in sicer v Bolonji, Rimu, Milanu, Neapolju in Benetkah. Tem ortopedičnim zavodom so priklopljene delavnice. Na svojem potovanju sem imel priliko obiskati in proučiti sledeče zavode: „Istituto ortopedico Rizzoli“ v Bolonji, pod vodstvom prof. Puttija in priklopljeno delavnico, ki jo vodi tehnični ravnatelj Fusaroli, dalje „Villa del

seminario“ v Ferrari, ki je namenjena na živčnih bolnim invalidom, „Clinica delle Fratture“ prof. Dalla Vedova v Rimu in samostojno protezno delavnico ter veliki reedukacijski zavod v Villa Massimo“ v Rimu pod vodstvom invalida Pellegrini Angelo, protezno delavnico v Neapolju pod vodstvom nestrokovnjaka, penzioniranega generala Vendini-ja in tehničnega ravnatelja Agostini-ja, „Istituto degli rhachitici“ v Milanu pod vodstvom prof. Galeazzi-ja ter državno delavnico pod vodstvom prof. Scarlini-ja in tehničnega ravnatelja Lollini-ja. Konečno sem imel priliko obiskati učenca prof. Puttija v Benetkah prof. Delitalo, ki ravno organizira peto ortopedično kliniko v Italiji.

V svojem referatu bodem popisal popolnoma sistematično in kronološko svoje utise in opazovanje v posebnih zavodih in proteznih delavnicah ter podal tudi svoje končno mnenje o ortopedičnih zavodih in proteznih delavnicah v Italiji.

V Bolonji sem imel dva in pol meseca največ prilike proučevati najmodernejšo ortopedično znanstvo v prvovrstnem ortopedičnem zavodu tega stila, v zavodu Rizzoli, ki je pod vodstvom izvrstnega strokovnjaka, znamenitega učenjaka prof. Puttija.

Zgoraj imenovani zavod je dobrodelno podjetje, ustanovljeno leta 1880. od laškega kirurga Francesco Rizzolija. „Istituto Rizzoli“ se nahaja v starem samostanu bratov Olivetanov, zidanim v l. 1437. in okrašenim z dragocennimi slikami Raffaella da Brescia, Carracci-ja in Guido Reni-ja. Slučaj je hotel, da je postal ta klasični samostan središče najmodernejšo kirurške ortopedije.

Prvi ravnatelj je bil znani prof. Codivilla, pod njegovim vodstvom je dosegel zavod „primat“ med laškimi ortopedičnimi zavodi. Kar je bil za Avstrijo Lorenz ali za Nemčijo Vulpinus in Hoffa, to je bil Codivilla za laško ortopedijo.

Poglejmo napravo zavoda. V sprednjem delu se nahajajo pisarne, ambulanca in privatna ordinacija prof. Putti-ja. Iz zračnega in prostornega koridorja vstopimo v operacijsko dvorano. Vse je popolnoma moderno urejeno in odgovarja strogo modernim zahtevam instalacije operacijskega oddelka. — Iz male predsobe vstopimo v sobo za izdelovanje mavčnih obvez; ta soba meri približno 30 m² in ima vse potrebne naprave. Zanimiva je naprava za izdelovanje ovratnikov in oklepov, konstruirana je po odredbah prof. Delitala. Ostale naprave so slične kakor v drugih zavodih. Iz mavčne sobe pridemo v malo septično sobo, iz katere s vstopi v veliko operacijsko dvorano, ki služi tudi kot predavalna dvorana. Ta dvorana je najmodernejšo opremljena, zidovi so pokriti z marmorjem. Dalje sledi soba za desinfekcijo rok in za predpriprave za operacijo. Zraven omenjenih prostorov se nahaja v tem traktu še posebna soba za narkozo, dalje garderoba in soba za sterilizacijo. Nasproti operacijskega oddelka se nahaja ogromni in zelo moderno urejeni mehanoterapevtski oddelki pod vodstvom starega strokovnjaka dr. Mandelli-ja.

V tem oddelku so sledeče dvorane: preiskovalna soba, mavčna soba, dr. Wullsteinova soba, dr. Zanderjeva dvorana, ki je sama približno 36 m in skoro 20 m široka ter vsebuje vse Zanderjeve aparate z električnim pogonom, kakor tudi druge aparate za aktivno in pasiv-

no gibanje, druga manjša dvorana je namenjena za terapijo skolioze in obsega vse Schulthesove aparate za njeno zdravljenje. Terti oddelku je priklopljen hidroelektroterapevtski zavod, poleg tega je oddelki za zdravljenje z vročim zrakom in za zdravljenje z različno svetlobo (Finsen, višinsko sonce, električna iradiacija). Poleg omenjenih prostorov je velika dvorana, ki je posebno namenjena za postoperativno terapijo sklepnih ankiloz po Puttijevi metodi. V pritličju se nahaja tudi velik kinematograf, ki služi izključno znanstvenim namenom. V desnem krilu zavoda se nahaja velik muzej ortopedičnih preparatov, dalje muzej zgodovinskih in modernih protez ter muzej zgodovinsko pomembnih eksperimentov za preizkuševanje različnih materialij, ki se jih rabi za konstrukcijo protez; preizkušnje se vrše z ozirom na trpežnost hygrokopijo, težo in druge lastnosti. V prvem nadstropju so holniške sobe. Sistem bolniških sob je zelo racionalen, ker je približno 15 sob s circa 6 do 10 posteljami; samo otroški oddelki imajo 2 veliki sobi, ki sta namenjeni za 60 otroških postelj. V istem nadstropju se nahaja tudi velika knjižnica, ki obsega izključno kirurška in ortopedična dela ter vse perijodične časopise te stroke v vseh jezikih. Knjižnica šteje okoli 4000 zvezkov prvovrstnih kirurških del različnih avtorjev, kakor n. p.: Mackenzie, Mac Even-a, Scarpe, Bradford-a, Hoffe, Calot-a, Redarda, Lorenza in dr., poleg tega okoli 5000 originalnih monografij, podarjenih od različnih avtorjev.

Prof. Putti je takorekoč duša zavoda. On je tudi povzdignil operativno zdravljenje v ortopediji na stopnjo, ki lahko tekmuje z drugimi prvovrstnimi klinikami Nemčije, Francije in Amerike.

Izmed tipičnih in interesantnih operacij je treba omeniti sledeče:

1. operativna mobilizacija ankiloziranih sklepov po Puttijevi metodi,
2. podaljšanje kosti po Puttijevi metodi in njegovim osteotonom,
3. takozvana kinematizacija krnov,
4. osteosynthesis pseudoartros,
5. izključno operativno zdravljenje fraktur colli femoris pri starih osebah.

Mislím, da ne bode odveč, če popišem kratko indikacije, tehniko in rezultate imenovanih operacij.

1. Operativna mobilizacija ankiloziranih sklepov po Puttijevi metodi.

Zgoraj imenovano operacijo izvršuje profesor Putti pri vseh sklepnih ankilozah, ki so posledica vojske, izvzemši tuberkulozne ankilozne.

Operacija v kolenju se n. pr. izvrši tako-le: tipična zareza po Puttiju pri operaciji kolena, plastika zgornjega dela lig. patellae, odstranitev hrustanca raz površja celega sklepa, to je tako iz kondilov femurja kakor iz tibije, istovčasno resekcija lig. cruciati, odstranitev hrustanca iz notranje plošče pogačice, prosta preparacija fascije v obsegu, ki odgovarja velikosti kolenskega sklepa; fascija se vzame iz stegna; tako preparirana fascija se fiksira z nekoliko katgutovimi šivi na svežih ploskvah kolenskega sklepa; plastično podaljšanje lig. patellae; suttura kože. Koleno se fiksira v lahki fleksiji približno za en teden v mavcu, potem se začne

„Se jih je javilo mnogo?“ je pozivedoval profesor, medtem ko je Zakrajnik delil karte.

„Okrog sto ljudi pri treh stotnjah. Vas sploh nisem hotel klicati, ker se mi je zdelo, da ne pojedete blizu. Sicer je pa še čas,“ je rekel in urejeval pravnik karte.

„Greste še danes?“

„Ob eni po polnoči —“

Začela se je igra, nema pozorna in strastna. Nihče ni izpregovoril nepotrebne besede in z vseh obrazov se je odražala nervozna napetost.

„Ultimo,“ je napovedal Stenkovič. Ko pa je šlo h koncu, je začel nervozno mencati po pisanih listih. A kakor se je trudil, je bilo zaman! Pri predzadnjem listu mu je doktor izbil pagata. Dalje in dalje je šlo, eden in drugi je poizkusil svojo srečo, a izpodletelo je vsakemu. Naposled je napovedal Strmin.

„Saj ga itak izgubiš,“ je pripomnil Stenkovič, „torej: kontra!“

„Doktor je preštel karte in je pogledal preko njih:

„Re!“

Zopet so igrali in zopet ni bilo čuti drugega kakor tiho držanje kart. In kakor so ga lovili — ujeli ga niso!

„Imaš živce kakor jeklena žica,“ je pripomnil profesor, ko je poravnaval račun.

„Zdaj pa dobitok,“ se je prezirno nasmehnil Strmin.

„Prosim,“ je ponudil Linar in je izlezel iz šotora. „Kar za menoj, gospodje!“

Šlo je na večer. Zrak je bil prijetno oster in pokanje je nekam zamrlo. Z gora so drveli hudourniki. Tupatam so stali pripravljene vojski in delavci, da poneso v gore tovarišem potrebnih stvari. Mršavi konji, mule, osli in sanitetni psi so čakali tovorov.

„Kam gremo pravzaprav,“ se je zamajal Zakrajnik.

„Menda je glupo,“ je obstal tudi Strmin.

„Prosim, gospoda, bilo je sprejeto,“ se je zagovarjal Linar in je silil dalje.

„Naj bo, ker je morda nocoj — zadnji večer,“ se je udal pravnik.

Za tem so šli skozi vas in še dalje po strmi poti, dokler niso prišli do samotne, a lične kočice tik ob gorskem potoku. Linar je potrkal in

ženska srednjih let je prišla odpirat. Roke in obraz so izdajale nekdanjo tovarniško delavko, zdaj pa je zamenila svoj poklic za vojaško eprico. Poleg tega je imela vrsto postranskih roslov in vojaštvo se je rado shajalo pri njej.

„Bo kaj pijače, Lena,“ je naročil telefonist.

Šli so v nizko, čedno sobo in Lena jih je pogostila s kuretino in z vinom.

„Ta gospod,“ je pokazal Linar na Strmina, „pojde nocoj nad Laha.“

Ženska je pokimala:

„Potem pa že.“

„Dobitek ni baš napačen,“ je pripomnil Stenkovič smehljaje.

„Je šele začetek.“

Linar se je muzal in je silil k pitju:

„Za boj je treba zdravja in poguma v srcu!“

„Na, da poplakneš spomine,“ je ponudil geodet Strminu kupo.

Doktor je zvrnil in prvi hip ni rekel ničesar. Vino je prizvalo pesem — tople misli so silile v glavo in so se križale po njej. Kakor stajanje sneg je padala skorja z ljudi in pravnik

takoj z aktivnim in pasivnim gibanjem, najprej v postelji z enostavno napravo, kasneje se vrši naknadno mehanoterapeutična kura več mesecev s pripravnimi pripomočki i toploto ter kopeljo.

Prof. Putti je operiral mnogo slučajev, pri katerih je dosegel izvrstne uspehe, ker operirani lahko izvršujejo opravila, tako, da upognejo nekateri koleno do 90 stopinj.

Analogne operacije izvršuje prof. Putti tudi pri ankilozah kolka in komolca, samo da rezultati niso tako sijajni kakor pri operativnih mobilizacijah kolena.

Sam sem intel priliko gledati in asistirati pri štirih slučajih mobilizacije; videi sem tudi mobilizacijo komolca.

Za moje prisotnosti je hodilo več tako operiranih v mehanoterapijo, tako, da sem videl na lastne oči zelo dobre rezultate. Po izpovedbi operirancev ni dosti razlike v zdravem in operiranem kolenu; eden izmed bolnikov (aktivni kapetan) vozi brez težave bicikelj, njegov kolega pa dobro pleše. Nobeden izmed navzočih se ni pritožil radi perzistujoče slabosti (Schlottergelenk) v operiranem kolenu vsled prerezanja lig. cruciata; nekateri avtorji namreč to Puttiju prebacivajo.

2. Podaljšanje kosti po Puttijevi metodi z njegovim osteotonom.

Nemški kirurg Hackenbruch je priporočal analogno postopanje samo s to razliko, da on ekstendirata na mavcu. Karakteristično za Puttijevo metodo je, da se vrši ekstenzija naravnost na skeletu. Osteon se fiksira s pomočjo dveh žebeljev na spodjem in zgornjem delu zadete kosti; kost se preseka na zaceljenem mestu, potem se polagoma v 5 do 6 tednih s posebnim vijakom regulira osteon, ki ima znotraj pero; s tem peresom se doseže sila circa 75 kg.

V slučajih, ki sem jih imel priliko opazovati, se posrečilo podaljšati femur pri enem bolniku za 6 cm, pri drugem za 7 cm.

Zgoraj popisana metoda, je po mojem mnjenju bolj racionalna in bolj sigurno nego Hackenbruchova trakcija na mavčni obvezi.

3. Kinematoplastična operacija krnov.

To operacijo je izumil laški zdravnik Vanghetti, ki je prvi prišel na misel napraviti na operiranem krnu kako nadomestilo za amputirani organ; to je dosegel na ta način, da je pripravil mišice ene ali druge skupine, t. j. flektorjev ali ekstenzorjev, oziroma obedve in napravil takorekoč en ali dva priveska, s katerimi se lahko prime kako stvar v obliki pincete ali na katera se lahko fiksira s pomočjo kakega obročka orodje. Na podlagi Vanghettijeve ideje so izdelali prof. Putti v Italiji in Sauerbruch pri Nemcih v letih 1916.—17. za časa vojske lastne metode kinematoplastične operacije, ki obstajajo ali v formaciji kanala, v katerem se nahaja poseben trapez, ali v obliki pincete (clava flexioria ali doppia clava.) Splošno govorimo o izdelovanju kinematoplastičnih motorjev. Operacija je sama ob sebi zanimiva in tudi praktično zelo pomembna. Samo z ozirom na pripravno protezo smo še daleč od cilja, ker je moč, prenešana iz krna na protezo vsled pomanjkljive proteze za zgornjo ekstremiteto in vsled velikega trenja minimalna.

je začel govoriti, da mu skoro ni bilo več mogoče seči v besedo.

„Na zdravje vsem ljubicam!“

Široko se je zasmel, a roka se mu je tresla in obraz je bil blede kakor alabaster. S silo prikrojeni cinizem se je umaknil nerazločni bolesti spominov. In doktor je govoril o Bovcu in o gajih, kjer caruje poletna lepota kakor v paradizu. Mah se razgrinja v senci in vsak korak zaglušni na tej sveži preprogi.

„Pusti, pusti,“ ga je hotel zastaviti Zakrajnik, toda Strmin je ril dalje v svoje zaklenjeno carstvo.

„Lastna mati ga ne bi spoznala,“ je razložil profesor motno in je izkušal premotriti položaj. Vse misli pa so bile tako obtežene, da ni mogel reči drugega kakor:

„Pravzaprav je to tudi vojna.“

S pijanostjo je rastla veselost, pomešana z medlo sentimentalnostjo.

„Zdaj pa dobitek,“ je pomignil Linar Leni in ženska je odšla. Ostali so preslišali. Vse drugod so hodile njegove misli.

Zdi se mi, da se sedaj na ta način zelo malo operira, ker sem imel priliko v času mojega 2 in pol mesečnega študiranja videti samo en tak slučaj; rezultat zgoraj imenovane operacije pa je bil v tem slučaju zelo izvrsten; operiranec ima napravljene štiri motorje in sicer kanalizirane.

Sedaj se nahaja v delu tudi posebna proteza za tega amputiranca, ki bo iz trdega gumija (Hartgummi); mehanizem bode tak-le: en motor bode flektiral drugi in tretji prst, drugi flektor bode flektiral četrti in peti prst, kinematizirani flektor radialis bode oponiral palec; supinacijo vseh štirih prstov bode vršil motor. O protezi bodem še govoril v popisu protez.

4. Osteosynthesis pseudoartros (avtoplastika).

Zdravljenje takozvanih pseudoartroz, ki so posledice slabo zaceljenih zlomljenih kosti, je precej težek problem. Putti izvršuje sledečo operacijo: Najprej odstrani kalus in tudi interponirane mehke dele. S trepanom in cirkularno žago po d'Albee-ju trepanira približno 20 cm dolg implat iz tibije v obliki klina; ta implantat se fiksira s posebnimi kovinskimi obroči (Bronzaluminium). Potem se fiksira noga za 4 tedne v mavčni obvezi.

Zgoraj popisana metoda pozdravi sigurno vsako vsled frakture pridobljeno pseudoartrozo; pri prirojenih pseudoartrozah pa izid ni posebno zadovoljiv.

5. Operativno zdravljenje fraktur colli femoris pri starejših osebali.

Zgoraj omenjene frakture pri starih osebali se zdravijo v zavodu Rizzoli izključno operativno. V lokalni anesteziji se napravi kratka zareza na trohanterju; s posebnimi trepani različnega premera se postopno trepanira kanal v smeri skozi trohanter k sredini glave femurja; v ta kanal se fiksira poseben žebelj iz slovnove kosti, kateri ostane za vedno notri. Izid operacije je tako dober, da se bolnik v 10 dnevih lahko opira na nogo in s pomočjo bergelja hodi, medtem ko bi pri ekstenziji trajalo zdravljenje več kot 8 tednov.

Druge operacije in sploh drugo poslovanje ortopedičnega zavoda je slično kakor povsod.

Dobro je omeniti, da se napravi pred repozicijo obojestranskih kongenitalnih luksacij ekstenzija za nekoliko dni; nato sledi tipična repozicija po Lorenzu. Treba je omeniti, da zadene, kakor povsod, večina teh kongenitalnih luksacij ženski spol (ca 80 odstotkov) in da so slučajji tako pogosti, da jih lahko imenujemo „panis quotidianus“ ortopedičnega delovanja v zavodu Rizzoli. Zdravljenje traja približno 6 do 9 mesecev; nato se prične takoj mehanoterapeutična kura in hoja v posebnih vozičkih po modelu zavoda Rizzoli. Pri mehanoterapeutični kuri je posebno treba vpoštevati muskulaturo kokse. Prof. Putti je v nasprotju z nemškimi ortopedi mnenja, da je nosenje fiksirane čega pasa radi reluksacije popolnoma odveč in celo škodljivo, ker muskulatura preveč atrofirata. V laški ortopediji eksistira celo nova struja, zastopana po prof. Galeazzi-ju iz Milana, ki priporoča šarnirano, trdo obvezo na upogibalnih mestih; na ta način se prepreči muskularna atrofija.

V sobo je legel mrak. Ker prebivalstvo ni smelo imeti luči, so ostali v temi. Komaj je bilo mogoče razločiti posamezne postave.

Tedaj se je vrnila Lena in z njo dvoje deklet. Dvoje jasnih, komaj za spoznanje zatemnelih glasov je zavalovilo v sobo in vso družbo je prešinilo veselje kakor skrivnostno razodetje. Ko je Linar odločil doktorju dar, se ga Strmin ni branil. Objel je deklo okrog pasu in je zaukal kakor fant, kadar gre ponoči vasovat. Lena je bila edina, ki je opazila, kdaj je dvojica izginila iz sobe...

V Strminu je divjalo. Bolest je razbičala kri, je razpalila misli in je naposled zamrla sama v svoji gorjupnosti. Kakor pogorišče je bila duša in edino strast je še dobila prostora v njej. Hipi so bežali — divje vrvenje — kakor zbesnel pustni ples... Vse je umrlo, vse je molčalo, le dvoje teles je žehetelo v vročini.

Doktor Strmin je nažgal cigareto in stopil na plano. Za njim je prišla družica. Iz navade mu je pogladila lase, mu je ovila desnico okrog vratu in ga hotela poljubiti. Tedaj se je pravnik zdrznil in je zarjul.

Dekle je vztrepetalo kakor šiba na vodi:

Pri starih kongenitalnih luksacijah, katerih ni mogoče reponirati po metodi Paci-Lorenza, se izvršuje krvava repozicija po Pozzijevi metodi. Toda tako operirani slučajji se vedno ozdravijo z ankilozo kokse.

Zdravljenje ekviničnih nog (pes equinus) vse vrste se vrši po možnosti konservativno z redresiranjem in sicer v več etapah. Radikalna in krvava operacija je indicirana samo v redkih in socialno indiciranih slučajih. Tu se izvršuje krvava in komplicirana operacija po Codivillu, ki daje baje boljše rezultate kakor stara ameriška operacija, predlagana po Phelps-u.

Z nekoliko besedami hočem še omeniti malo različno metodo v izdelovanju mavčnih obvez. Skoro vse obveze iz mavca delajo na organu, odetim s trikojem („maglia tubulare“). Uporablja se kar mogoče malo vate in to samo na mestih, kjer se obveza opira. Mavec se natančno modelira po obliki zadetega organa. Tako izgotovljena obveza se lepo prilaga na telo in je tudi estetično daleko lepša nego težke mavčne obveze v nemških zavodih.

Zdravljenje skolioze je slično znani metodi po d'Abbot-u, le z razliko, da d'Abbot redresira v horizontalni legi, dr. Mandelli pa redresira bolnika sede v Wullsteinovem aparatu z roko in ga fiksira v tako redresiranem stanju približno za 6 tednov. V mavčnem sklepu se napravijo luknje (okna), v te luknje pa se vtisne vedno več vate; na ta način se popravlja skolioza še nadalje. Po šestih tednih se nadomesti mavčev oklep s posebnim oklepom iz jekla in usnja, ki ga bodem še posebej popisal v proteznem delu. Nato sledi dolgo trajajoča gimnastika na Schultesovih aparatih.

S tem sem končal popis specialno kirurškega dela in prehajam v referat k organizaciji proteznih delavnic v Bolonji, k izdelovanju protez in drugih ortopedičnih aparatov.

(Dalje prih.)

Dolžnost vsakega invalida: Bodi vesten član Splošne organizacije vojnih invalidov! Kdor še ni, naj se takoj prikladi pri najbližjem poverjeništvu oziroma podružnici organizacije.

Glave pokoncu!

Naše življenje je čudna stvar. Gori in doli gre, kakor cesta skozi hribovito deželo. Sedaj si v dolini, toda čez nekoliko ur si zopet na vrhu. A, tu si spet samo za kratek čas, pa zopet doli, in zopet samo zato, da pojde kmalu zopet navzgor.

Naj se ti prigodi v življenju karkoli, dragi čitatelj „Vojnega invalida“, — glavo pokonci! Oči kvišku! Naprej! Navzgor za cilji in ideali! Razočaranja, težave, nevspehi so del tega, kar imenujemo življenje.

Kdor se začne radi njih razburjati, morda celo obupavati, ta škoduje najbolj sam sebi, pomaga si pa prav nič!

So gotova čustva v nas, ki so za naše telo in za naše življenje strup, ki nas zastrupljajo prav tako gotovo, kakor na primer arzenik. Škodljiv vpliv imajo na telo, zavirajo njegovo delovanje in nesrečno delajo celo življenje. Uničujejo naše morebitne uspehe.

Jeza, na primer, kako pordeči obraz!

„Frane!“

Vrglo se mu je okrog vratu, a on ga je odrinil z vso silo, da se je opoteklo proti potoku. Bledjši od mrliča je stopil v kočo.

„Se je vrnilo zdravje,“ ga je sprejel Linar, Strmin je pokimal in se je zagrohotal, da je zarohnelo v sobi kakor krik blaznika.

Linar je plačal in vsi so se poslovili. Ko so šli mimo potoka, se je ustavil Stenkovič:

„Kaj pa je to belega v vodi?“

„Mogoče se je kdo ponesrečil,“ je rekel Zakrajnik in hotel bliže, da bi pogledal. Strmin pa je zbral poslednje svoje sile in ga je potegnil za seboj.

„Ah, kaj boš! Sneg z gora!“

Kakor je izrekel, se je zgrudil brez glasu.

„Vode,“ je zaukazal geodet.

Linar je pohitel k potoku in je zajel s kapovodo. Pri tem je zadel ob nekaj mehkega in mrzlega.

„Za božjo voljo — ženska!“

Tekel je z vodo h geodetu, toda Strminovo telo je bilo brez življenja. V potoku pa je spoznal Zakrajnik — doktorjevo mrtvo ljubico —

Strah, kako dvigne lase ali jih celo popolnoma posivi, ako nastopi z veliko silo.

Žalost vzame želodcu vsako slast do jedi. Velika zadrega naredi usta popolnoma suha.

Pijača pordeči najprej nos in naredi oči krvave.

Nečistost skremži obraz v čudne, grde poteze.

Najhujši strup za človeško življenje in delovanje je pa obup.

Obup vpliva na možgane. Vzame jim vsako zmožnost delovanja. Človek ne more pravilno misliti. Zmeša mu roke, da niti ne ve kaj dela.

Vendar čemu obupati? Dokler človek živi, ima pri vsakem koraku novo priliko za novo življenje, za to, da popravi, kar je enkrat naredil narobe.

Devet desetih vspeha je itak samo v osebnem navdušenju in duševnem razpoloženju.

Človek, ki gleda v obraz nesreči s smehljajem na ustnicah, je nepremagljiv. Takega nihče ne uniči!

V življenju je vedno za „danes“ še en „jutri“ — in kaj nam ta jutri prinese, kdo to ve?

Danes si lahko popolnoma na tleh, popolnoma v dolini težav, ponižanja in uničenja. Ali pa veš, če ti tvoj „jutri“ ne prinaša morda povišanja, večjega nego kdaj preje? Danes si izgubil vse. Ali pa veš, če ti tvoj „jutri“ ne prinaša vsega desetkrat več nazaj, kakor ti je tvoj „danes“ vzel?

Zatoraj čitatelj „Vojnega invalida“: Glavo pokonci vedno, vsikdar in povsodi!

Glavno pravilo tvojega življenja bodi:

Naj se zgodi karkoli! Naj se zbero še bolj črni oblaki nad tvojo glavo! Naj švigajo iz teh oblakov še strašnejše strele nesreč in razočaranj — nikdar se jih ne ustraši. Glavo pokonci!

Človek je toliko močan, kolikor je nevstrašen, kolikor je hraber!

Zato pa vedno:

Glavo pokonci in vedno naprej! Naprej do zmage!

Kaj je z našim zakonom? Dajte nam invalidski zakon!

Društvene vesti.

Poročilo o shodu v Šoštanju. Dne 9. t. m. se jevršil shod vojnih invalidov, vdov in sirot šoštanske okolice. Poročal je delegat centrale tov. Benedik o pomenu organizacije, o delovanju in prizadevanju centrale za zboljšanje bednega stanja vojnih žrtv ter o uspehu njenega dela. Od strani zborovalcev je bilo čut pritožbe, da se jim pokojnine neredno nakazujejo, ustavijo ali pa skrčijo na samo vzgojevalnino za deca in to brez kakega naknadnega obvestila od strani pokojninske likvidature. Dolžnost odbora je, da v sličnih slučajih zahteva potom centrale pojasnila, ne pa da z vednim odlašanjem tozadevnih reklamacij odvrta brezbržnosti nekaterih one, ki vidijo v organizaciji svojo zaščitnico. Tudi drugače mu priporočamo delo, resno delo, ker le tedaj boš te vzbudili zaupanje v podružnico, kar bo privedlo še nezaupneže, ki dvomijo nad umestnostjo, da se organizirajo. — Po shodu se je vršila v prostorih tov. predsednika Drobež-a dobro obiskana veselica.

Delovanje našega dramatičnega odseka: Ta odsek, ki ima namen tudi med vojnimi žrtvami izbrati vse razpoložljive zmožnosti in pokazati smisel za našo narodno igro, se je ustanovil pred par leti v naši organizaciji. Pokazal nam je že več lepo izvajanih iger, zadnji čas pa moramo priznati njegovo izpopolnitev in lepo napredovanje. To je pokazala zadnja temeljito naštudirana Novačanova igra „Veleja“, ki jo je naš dramatični odsek predstavljal prvič dne 16. t. m. v Društvenem domu v Mengšu. Dvorana je bila polnoštevilno zasedena. Pred igro je tamkajšnji domačin naš tovariš Krušič s krasnimi besedami pojasnil naše delo na dramatičnem polju ter je bil vsestranko navdušeno pozdravljen. Igra je uspela nad vse pričakovanje. Dasi je snov globoko zamišljena in posamezne scene težko izvedljive, so bili vsi igralci povoljno kos svojim nalogam. Dvojica Danes in Šiba (tov. Roš in Juvan) nam je lepo pokazala svojo zmožnost dovtipa, ravnotako

Lenta (tov. Rangus) resnost, ponos in obnašanje kakoršnega ima mlad kmečki mož. Zelo popolno nam je znal predstaviti Velej (tov. Dolenc) osebo pijanca, propalnice, ki leze v smrtonosno jetiko. Težko izvedljive pozicije so bile kakor resnične, njegova tozadevna zmožnost je ni več diletantska. Bogatin (tov. Pečar) je bil v mimiki in obliki govora zares bogatin in prevzetnež, samo malo glasneje bi bilo želeli, da govori. Peter Kratochvil je po svoji živahni naravi vsestransko prikladen, da je mojstrsko pokazal v prvem dejanju naivnost, v zadnjem pa tudi vso živahnost mladega fanta. Neizrečne pohvale pa sta vredni ženski vlogi. Veleja (g. Šturmov) je s svojo vsestransko spretnostjo pokazala svojo igralsko zmožnost in talent. Ravnotako Mati (g. Rovanova), ki je bila v spremembi govora in v posebljenosti sploh, popolna starka. Scena prepira v drugem dejanju med njima je bila naravnost občudovanja vredno predstavljanja. Vsi igralci so želi obilo ploska in pohvale. Priporočam se našim podružnicam po deželi, ako imajo primerne odrede na razpolago, da gredo na roko našemu dramatičnemu odseku in omogočijo predstave, ki prinašajo obilo zabave in koristi naši organizaciji.

Od Sv. Petra v Savinjski dolini je iz tamkajšnjih krogov vojnih vdov dospel sledeči dopis: Kje je pravica vojnih vdov? Poteka že četrto leto, odkar je minula vojska, iz katere se je kljub vsem naporom in moriji vrnilo nekaj mladeničev in mož zdravih. Drugi so prišli zopet pohabljeni in bolni, nesrečno prizadeti, za kar sedaj trpijo. Me vdove pa smo zastoj pričakovale naših možev in naših otrok očetov, ki se niso in ne bodo nikoli več povrnili. Vojne udove in sirote imamo vsaki dan v spominu naše rajne drage, plakamo in tugujemo toda kdo nam bo dal uteho in zadoščenje. Nihče se ne briga in se ne zavzame za nas. Obetalo se je in se nam še obeta, naša preskrba in olajšanje našega trpljenja in bede, pa smo vedno bolj revni in povsod zaničevani. Tovariši vojni invalidi dobijo pokojnino po odstotkih invalidnosti. Naši možje morajo iti še preko vseh odstotkov preko največjih invalidov, ker so žrtvovali drago življenje. Zato se spodobi, da se nam da ono pomoč kakor najvišjeodstotnim invalidom. Prosimo splošno organizacijo vojnih invalidov, da nam stoji na strani in nam štiti naše pravice. Državi pa kličemo naj bo naša skrbnica in nadomestilo za naše može in očete. Vdove in sirote smo položili najdražji dar domovini na altar.

Dopis iz Tržiča. Pretečen teden je bil pri nas shod vojnih invalidov. Primorani smo se čiči po kritiki, toda ne proti organizaciji, njenim odbornikom ali delegatom, ampak proti nezavednim invalidom. Kolikor vemo, imamo na Golniku okroglo 150 tovarišev vojnih invalidov. Dotičnim moramo povedati, kako malo imajo stanovske zavednosti. Gotovo še premalo trpe in se nahajajo v najboljšem položaju. Sama beseda invalid bi nas morala družiti. Upamo da tudi oni čutijo, da smo zatirani in zaničevani. Ni treba misliti, da bodo vedno na Golniku. Mogoče bodo morali iti še kdaj med svet, kjer bodo lovili obilne invalidske pravice. Kdo jim bo priboril njihove pravice? Trdna organizacija! Ne kritiziramo vseh, so tudi izjeme, ki se zanimajo za našo stvar, pa so preveč bolne in vredne največjega našega sožalja. Ti se ne morejo vdeležiti našega dela. Drugi, ki so zopet malo bolj premožni, mislijo, da ne potrebujejo organizacije. Bogastvo prej mine, kakor revščina. Zato bodo tudi ti ljudje mogoče še potrebovali organizacijo. Apeliramo na vse take, da pokažejo, da nismo bili samo v strelskih jarkih edini, da smo tudi še danes. Opozoriti moramo na hvalevredno delovanje našega predsednika tov. Videtiča. Bajje misli odstopiti samo zato, ker ga ne veseli delati med zaspanci. Upamo, da bo centralni odbor to preprečil in vse primerno uredil. Pomagajmo mu pri delovanju. Oni, ki tavate v temi, prejmite te besede v vspodbudo. V slogi in delovanju je rešitev iz bednega položaja.

Več opazovalcev.

Iz Jesenic nam poročajo: Invalid Martin Žvan, je opetovano prošil za postavno mu pripadajočo doklado. Prosil je tako dolgo, da je med tem umrl in mu seveda sedaj ni več treba doklad. Pač pa je po njegovi smrti prosila, potom podružnice Jesenice vdova po ranjkem, a dobili smo odgovor, da sicer priznajo, da ima še dobiti tistosedemindeset dinarjev, a ker ni kredita jih dobi vdova, kadar bo isti nakan. Ali ni to žalostno in skrajno nesocialno, da dobi vdova tak lakoničen odgovor na zahtevo, oziroma prošnjo, katera bi bila morala biti

rešena vsaj pol leta pred smrtjo ranjkega. Za vse drugo je denar, za vse razkošnje, a za najbednejše med bednimi, ni kredita.

Iz Tržiča. V nedeljo, 9. julija je bil pri nas shod naše podružnice, na katerem sta nas obiskala kot delegata centralnega odbora tovariša Ušan in Krušič. Oba govornika sta nam krasno pojasnila vse točke glede delovanja in stanja organizacije. — Upamo, da besede niso padle na nerodovitna tla — ampak, da bodo rodile sad.

Odbor.

Ustanovitev podružnice v Kozjem se vrši v nedeljo dne 23. t. m. Kot delegat centrale pride tov. Belinc iz Ljubljane.

Dolžnost vsakega člana je, da je naročnik glasila „Vojni Invalid“. — Prispevajte za tiskovni sklad. — Vsak invalid in vdova naj bo član naše organizacije.

Razne vesti.

Položnice so se razposlale vsem naročnikom, katerim je potekla naročnina. Prosimo, da nemudoma nakažejo nadaljno naročnino. Ob enem pa prosimo vse naše čitatelje in druge tovariše, da pridno nabirajo za tiskovni sklad. Čim več bo naročnikov in sredstev, boljše in večje bo naše prepotrebno glasilo.

Prejeli smo in objavljamo. Vojne žrtve se povprašujemo, če smo ljudje ali spadamo morda med posebno vrsto živali, ker se nas vse ogiblje in nas preganja iz svojih vrst. Gospodje, ki so zato postavljeni, da štiti nas, vojne žrtve, se nam rogajo v obraz in se nam posmehujejo ter nas odslavljajo iz služb. Brezobzirno ravnajo ter zavzemajo nesocialno stališče proti nam vojnim žrtvam. Prašamo se: kje je pravica in naša oskrba? Kakor je videti, je vse le na papirju, ki je mrtev in ne koristi vojnim žrtvam, ki kličejo po skorajšnji pomoči. Upali smo, da se bo res kaj storilo za nas, a varali smo se. Vse naše upanje in nade so se razpršile, ostala sta nam edino obup in beda. Kdaj bo konec te nepravčnosti in sovražnosti, ki jo gojijo napram vojnim žrtvam različni gospodje, ki bi nam v prvi vrsti morali pomagati in nas štiti pred propadanjem, kamor nas tirata obup in beda. Gospodje, kličemo vam: bodite pravični, ne tirajte nas v obup in v še večjo nesrečo, ker smo že itak zadosti nesrečni vsled vojne, ki nam je odvzela vse, kar smo imeli: vzela zdravje in naš ugled, vzela zmožnost dela in veselje do življenja.

Invalid.

Organizacija. Iz Organizacije zajemamo nevpogljivo moč, da vse, kar nameravamo, tudi dosežemo, pa najsi besne proti nam vse peklenke sile. To je sila, ki premaga nasprotnika, je vera naša, načelo naše! Te misli morajo dati članu organizacije načelo, zaupanje in neustrašen pogum!

Zahvala. Splošna organizacija vojnih invalidov, se tem potom najtopleje zahvaljuje onim požrtvovalnim dobrotnikom, ki so pripomogli do lepega uspeha prireditve gledališke igre „Veleja“ dne 16. t. m. v Mengšu. Posebej pa izraža najtoplejšo zahvalo za pripomoč in naklonjenost g. kaplanu Klemenčiču, ki je dal na razpolago brezplačno društveno dvorano in oder.

Popravek. V zadnji (osmi) številki našega lista je pomotoma izostal popravek iz članka „Nekaj za dom“ iz sedme številke lista. Mesto „Ta junačina je pripeljal s seboj gospoda oberlajtnanta“ se mora glasiti pravilno „To junačino je pripeljal s seboj gospod oberlajtnant.“ Ker nočemo nikomur delati krivice, prosimo primerne obzirnosti napram — tiskarskemu škrtu.

V direkcijo invalidov pri ministrstvu socialne politike v Beogradu je prestavljen tukajšnji komisar invalidskega odseka g. Goriup. — Bajje prevzame posle za g. Dr. Ježom. Želimo mu veliko uspehov.

Smrt tovariša. Dne 1. t. m. je umrl v Deželni bolnici v Ljubljani tovariš Pavel Kotnik, pis. pomočnik pri invalidskem odseku. Pokojni je v vojnih naporih nalezel jetiko, ki mu je sedaj izpodkopal mlado življenje. Bil je star šele 23 let. Za njim žaluje mati — udovala. — Dne 3. t. m. se je vršil pogreb na pokopališču k Sv. Križu. Zastopstvo organizacije se je z vencem udeležilo žalnega spreveda, tovariši invalidi pa so zapeli dvoje žalostink v slovo. Naj bo ohranjen pokojniku blag spomin! Žaljujoči materi naše iskreno sožalje!

Invalidske znamke. Poštno ministrstvo je kakor čujemo odredilo, da se dajo v promet znamke po eden, osem, dvajset in trideset dinarjev, ki bodo pretiskane iz invalidskih znamk, ki so se lani izdale v prid invalidom. Mesto, da bi se invalidske znamke razpečale, ker je bilo povpraševanje po njih veliko, se bodo raje sedaj porabile za drug namen. Zakaj pa se niso dale invalidske znamke v promet? Odgovor ni težak.

Smrtna kosa. Umrl je za jetiko tov. Alojz Žakelj iz Horjula dne 16. junija t. l. Naj počiva v miru.

Nakaznice za cenejše blago pri Ljudski oblačilnici na Turjaškem trgu je prejelo tajništvo poverjeništvu v Ljubljani. Izdajajo se tovarišem in tovarišicam, ki reflektirajo na cenejše blago, med uradnimi urami v pisarni v Šentpeterski vojašnici.

Čevlji vsakovrstni po znižanih cenah in proti takojšnjemu plačilu so še na razpolago pri tajništvu ljubljanskega poverjeništvu med uradnimi urami.

Igra „Veleja“ se namerava vprizoriti po dramatičnem odseku ljubljanskega poverjeništvu pri podružnicah v Trbovljah in Zagorju. Tozadavne priprave se vrše. Dan in čas se določi pravočasno. Apeliramo na tovariše, da pridno agitirajo za obilen poset.

Kino „Apolo“, je pričel obratovati na dvorišču g. Brandta v Spodnji Šiški. Lastnik g. Josip Hubad nam je sporočil, da bo dajal pri vsaki predstavi nekaj brezplačnih vstopnic vojnim invalidom, razun v sobotah in nedeljah. Vstopnice se lahko dobijo pol ure pred vsako predstavo.

Nervozna gospoda. Iz Bleda je dospel sledeči dopis: Naš tovariš vojni invalid Matevž Gogala ima že kakih 15 let svojo mizarsko delavnico na Bledu. Ima številno družino za preživljati in je revež z amputirano nogo. Kljub

temu se pa vendar preživlja sam, izključno z obrtjo, ker drugega premoženja nima. Njegova delavnica leži poleg vil učitelja Beblerja in milijonarja Bohinjca. Oba sta si kupila vili šele po vojni, zato si lahko vsak misli odkod taka bogatija. Učitelj in pa nekdanji agent, vendar nista bogve kako roznata poklica. Ti dve visoki kapaciteti sta v svoji velikodušnosti zahtevali, da se mora mizarska delavnica invalida tov. Gogale takoj odstraniti iz bližine njihovih vil, sicer ne moreta g. učitelj Bebler in dražestna gdč. Bohinjčeva po dnevi mirno spati, ker se preveč ropoče pri delu v delavnici. Vsi drugi sosedji so podali pismene izjave, da jih nič ne moti Gogalov obrat. Ministrstvo trgovine in obrti pa je kljub temu odločilo, da se mora odstraniti. Da bosta učitelj g. Bebler in gdč. Bohinjčeva lahko po dnevi mirno spale, se mora žrtvovati vojnega invalida, kljub temu, da bo sedaj z družino vred uničen. Tako štiti oblast obrt in industrijo. Kdo bo popravil invalidu Gogali krivico in kam naj gre, ker nima peči svoje zemlje. Gospodje poslanci a' o imate smisel za obrtni stan in srce za invalide nastopite in ožigosajte take krivice. Vsa poštena javnost vam bo hvaležna.

Življenje po načelih. A ni dosti načela imeti, treba je tudi po njih živeti! Organizacija je resnica in življenje. Resnica se hoče in mora uveljaviti v organizaciji. Zato je treba, da invalid potem, kar spozna, tudi ravna. — Če spozna, da je naš cilj v organizaciji, ga mora res v organizaciji iskati. Če je resnično organizatorično načelo, da mora biti življenje posameznika posvečeno organizaciji, tedaj mora biti naše delo in zaupanje le v organizaciji! Načelo zahteva celega človeka. — Kar mislim in učim, kar spoznam za dobro in pravo, to moram tudi v dejanju izjaviti in pokazati. Organizacija zahteva dejansko uporabo organizatoričnega življenja posameznika in družbe, v zasebnem in javnem delovanju, v vzgoji, zakonodaji, in v državi sploh. Delo mora biti praktično. — Praktično delo organizacije pa zahteva večkratna zborovanja, posvetovanja in poslušanja govorov. Eno posebno želim: da bodi v vas vedno živ in svež duh organizatoričnega življenja. Pristopajte v organizacijo, ki vas bo zastopala in branila pred krivicami in različnimi napadi! Vse to pa ni vedno lahko. V vsakem človeku žive posledice nezaupnosti, prevzetnosti ali lenobe. To je dostikrat vzrok, da človek spozna resnico, a se ne ravna po njej, da priznava organizatorična načela, a ne živi po njih. Tako postane človek polovičarski, ne-

dosleden in neznačajan. Ker pa je vsakega sram neznačajnosti, začne tak človek načelopotvarjati po svoje, to se pravi: oddaljevati se v življenju in v mišljenju od organizacije. Toda človek, sam sebi prepuščen, je vedno le slaboten. Posebno mlad človek: Družba daje moč za slabo in dobro. Družba daje zlasti moč za velike cilje. Zato se dandanes vse združuje, organizira. Zato so voditelji strnili vrste ter tvorili organizacijo. „Organizirajmo se.“ Vse se organizira, vsi sloji in stanovi, vojne žrtve organizirajmo se tudi mi. Naša prva organizacija je splošna organizacija vojnih invalidov, vdov in sirot za Slovenijo! Zavest, da smo vojne žrtve in da je organizacija naša mati, ta zavest se obuja in krepi v nas, ž njo bo rastla zavest organizatorične edinosti in celokupnosti! Kar pa v našem času najbolj ovira svobodni razvoj organizacije in nje ideje, to je nezaupnost med posameznimi jugoslovanskimi plemeni, ki imajo za svoj ideal združitev vseh invalidskih organizacij v naši jugoslovanski državi, zatoraj Vam kličemo: Organizirajte se, da čimprej pridemo do združenja z našimi brati Srbi in Hrvati!

Ženitna ponudba. Trgovsko naobražen invalid, prav prijetne vnanjosti in brezmadežne preteklosti, amputiran na nogi, star 28 let, dobro situiran in samostojen, se želi v svrhu ženitve seznaniti z gospodično ali vdovo s k večjemu enim otrokom, v starosti do 36 let, ki bi imela veselje do trgovine, obrti ali gostilne, nekaj premoženja in stanovanje v Ljubljani. Premožnejše gospodične ali udove z dežele tudi niso izključene. Ponudbe s sliko, ki se vrne, naj se pošljejo pod „Paradiž“ na upravništvo Vojnega Invalida, Ljubljana, Šentpeterska vojašnica. Tajnost zajamčena. Reflektira se le na strogo resne ponudbe.

Zdrav, krepak deček star 15 let, iz poštene rodbine v Ljubljani išče učnega mesta v kakšnji večji trgovini. Ponudbe na upravo tega lista.

Invalidi, zahtevajte v vseh javnih lokalih, kamor zahajate, svoj list!

Tiskovni sklad.

Predsednik podružnice splošne organizacije vojnih invalidov v Trziču . . . 10 Din.
Tov. Ivan Razinger . . . . . 9 Din.
Tov. Anton Bizjak . . . . . 6 Din.
Tov. Tomc Stanko . . . . . 3 Din.
Tovarišica ga. Zickero . . . . . 5 Din.

Tovariši in tovarišice posnemajte!

Odgovorni urednik: Franc Belinc.
Tisk tiskarne J. Blasnika nasl., v Ljubljani.

Proda se kompletan potovalni kinoapararat

zložljiv v zaboju, v jako dobrem stanju, s 16 rabljivimi, dobro ohranjenimi filmi. Aparat deluje na elektriko ali na kisik (Oksigen). Poizve se pri

Franc Murnu, na Drski št. 25, pri Novem mestu.

**Strojno
mizarstvo**

**Vojni invalid
M. Gogala na Bledu**

Zahtevajte oferte!

**Izdeluje in dobavlja
vsakovrstne mizarske
izdelke po naročilu
in konkurenčnih cenah**

**Joško Videtič, Trzič
kleparska delavnica**

**Sprejema se vsa v to stroko spadajoča
dela, stavbna in galanterijska, pokri-
vanje in barvanje streh in zvonikov, iz-
delovanje ornamentov, napeljave vodo-
vodov, kopalnih sob etc.**

Postrežba točna, delo ceno in solidno.